

Hvem var præsten Peder Fabiansen W. Bredal i Dover & Veng?

En beskrivelse af hans familiebaggrund og relationer til den øvrige Bredalslægt.

Af Ole K. Rasmussen

4. udgave, august 2023

I denne artikel præsenteres en lang række faktuelle oplysninger om præsten Peder Fabiansen og hans forældre og bedsteforældre. Hans hustru og hendes familie samt deres fælles efterslægt i 2 generationer bliver ligeledes gennemgået. Herudover beskrives dokumenterede relationer til den øvrige Bredalslægt og en række svogerskaber til andre præsteslægter, ligesom enkelte ubekræftede teorier om personer i slægtskredsen også omtales.

Noter og kilder er anført med fortløbende ^{ref. numre}, der henviser til listen over noter og kilder sidst i dokumentet.

For præsters og deres nærmeste families vedkommende gælder generelt, at dateringer m.v. uden særlig angivelse af kilde stammer fra netudgaven af S.V. Wibergs "Præstehistorie"¹ eller fra Universitetsmatriklen².

---

1. Om Peder Fabiansens herkomst og nærmeste familie:

Jeg havde længe søgt efter præsten Peder Fabiansen Bredals forældre og hans relationer til de øvrige Bredal'er i 1600-tallet, fx til rektor Erik Bredal i Horsens, hvis baggrund ikke er bevist, men dog på artiklens side 5 og 6 bliver belyst og sandsynliggjort, og til præsten Jens Pedersen Bredal i Klovborg, hvis slægtsforhold er ret velbelyste³.

Peder Fabiansen er den **Petrus Fabiani**, der - som student fra Odense - indskrives på Københavns Universitet⁴ i 1647, hvilket indikerer, at han nok er født mellem 1625 og 1629, og at han formodentlig er fra Fyn.

Hans tidligste dokumenterede brug af Bredalnavnet, som jeg har kunnet finde, er dog først fra 1661, hvor han underskriver suverænitetsakten for Aarhus Stift med navnet "Petrus Fabiani W. Bredal"⁵.

Gennem mere end 300 år har *ingen* anden dansk universitetsstudent ordet "Fabian" i fornavn, patronym eller slægtsnavn. Opslag i samtidige kirkebøger viser også, at navnet Fabian er endog meget sjældent anvendt.

Søgning i FamilySearch⁶ i Danmark, Sverige og Norge giver kun få træf (fleste i Norge). Mandtal fra Hordaland i Norge inkluderer en hel del personer med navnet Fabian eller Fabiansen i 1660'erne, men der er ingen af dem, der synes at matche. Google giver heller ikke klar information om hans ophav. De eneste "hit", der ser brugbare ud, er hhv. et skifte i Odense efter en Margrethe Fabiansdatter i 1640 og en Rettertingsdom fra 1639, der vedrører en Fabian Lauritzen (også fra Odenseegnen). Disse to bud vender jeg tilbage til på side 2 og 3.

Frem til april 2016 havde jeg – trods ihærdig søgen – stadig ikke fået svar på spørgsmålet om Peder Fabiansens ophav, og jeg var efterhånden begyndt at tvivle på, at det overhovedet *kunne* findes.

Det kunne det dog, men svaret skulle søges et par tusind km væk fra Fyn. I april 2016 fandt slægtsforskeren og Wiberg-net redaktøren Randi Rostrup i Norge nemlig helt nye spor i sagen i et skifte i Tromsø fra 5/7 1697 efter sognepræst og provst Niels Pedersen Bredal⁷, hvis slægtsbaggrund ikke tidligere var belyst. Den klarlagde hun nu, og skiftet bidrog samtidig med en væsentlig del af løsningen på gåden om Peder Fabiansens herkomst.⁸

Tromsøpræsten viste sig nemlig med stor sandsynlighed at være morbror til Peder Fabiansen. En afdød, hidtil ukendt søster, hvis navn ikke fremgår, er ifølge skiftet mor til en ligeledes afdød **Lars Fabiansen**⁹, hvis børn i Bergen arver efter den barnløse Niels. En anden søstersøn i Jylland arver også, men hans navn nævnes heller ikke. Navnet Fabiansens sjældenhed kombineret med Bredalnavnet gjorde det sandsynligt, at der var tale om **Peder** Fabiansen, men det var dog ikke 100% sikkert, at Lars og Peder Fabiansen faktisk var brødre.

Derimod stod det klart, at Niels' og hans unavngivne søsters far måtte være Peder Rasmussen Bredal (også kaldt Weile), der 1601-1623 var sognepræst i Egense på Fyn. Han er den eneste kendte Peder Bredal, der matcher med både navn, tid og sted, og han viste sig også at passe perfekt med alle i skiftet omtalte familieforhold¹⁰:

En afdød bror (hvis børn i Jylland arver) må så være Jens Pedersen Bredal, præst i Klovborg fra 1653 og til mindst 1689. På side 5 ses, at 3 af hans børn (Holger, Anders og Anne Margrethe) alle bor i Jylland i 1697. Hans anden datter, Lisbeth, ægter i 1689 sin halvfætter Hr. Jacob Frantzen Bruun i Højslev i Jylland, der dør allerede i 1691. Lisbeths videre skæbne kendes ikke, men lever hun endnu i 1697, så bor hun antagelig stadig i Jylland.

Peder Fabiansen synes at have nær relation til Jens Pedersen Bredals søn, præsten Holger Bredal i Klovborg, hvis kapellan bliver gift med en af Peders døtre (se side 15). Det giver jo rigtig god mening, hvis Holger er Peders fætter – hvad patronymet altså tyder på. Og Peder opfylder jo med sikkerhed også kravet om at "være i Jylland".

Selv om **Lars** Fabiansens mor var fundet og morfaren identificeret, så kendte vi dog hverken farens eller morens navne. Disse manglende informationer fandt jeg imidlertid i et skifte ved Odense Byfoged 15/9 1640¹¹. Skiftet er utvivlsomt efter Lars Fabiansens far og indeholder navneoplysninger på begge forældre samt alder og navne på deres i alt 5 børn. **Dette skifte bekræfter endegyldigt, at Peder og Lars Fabiansen er brødre!**

Skiftet viser, at forældrene er **Fabian Lauritzen Skouffbee** (kaldes også Schoube, Schobbe, Schobe og Schaabe) og **Mette Pedersdatter** [Bredal], og at de bor i Odense. Deres 5 børns navne og deres anslåede alder¹² i 1640 er:

- Magdalene Fabiansdatter, 16 år gl. om 2 år, dvs. ca. 14 år gl. (* ca. 1626)
- Peder Fabiansen, 16 år gl. om 4 år, dvs. ca. 12 år gl. (* ca. 1628, student som 19-årig, præst som 27-årig)
- Lars Fabiansen, 16 år gl. om 8 år, dvs. ca. 8 år gl. (* ca. 1632)
- Johnas Fabiansen, 16 år gl. om 11 år, dvs. ca. 5 år gl. (* ca. 1635)
- Rebecka Fabiansdatter, "yngste barn", dvs. ca. 1-3 år gl. (* ca. 1637-39)

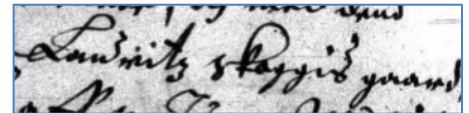
Fabian Schobbe må være død nogen tid (et år?), før skiftet finder sted, for da er enken åbenbart allerede gift igen med en Jørgen Pedersen, der i skiftet betegnes som børnenes stedfar.

Ved sin død ejer Fabian Schobbe en gård i Vestergade i Odense, hvor familien bor. Det er formodentlig samme ejendom, "som de Schaaber tilforn har tilhørt og som nu Hans Maler og Lieutenanten ibor", som det siges i 1644 i et adkomstdokument for Gråbrødre Hospital (ifølge Svend Larsens disputats¹³ om det fynske Rådsaristokrati).

Fabian Lauritzen Schobbes egen familiebaggrund kendes ligeledes fra et skifte efter hans mor, der er registreret i samme skifteprotokol i Odense 5 år tidligere¹⁴. Heraf fremgår, at hans far er enkemanden Lauritz Schobbe, og moren er afdøde Anne "Lauritzis". Om Lauritz ved man¹⁵, at han har været foged og fuldmægtig for de svenske adelsslægter Bielke og Banners strøgods på Fyn (bl.a. i Frøbjerg, Tallerup, Gedsted, Gamtofte og Turup) fra før 1627 (hvor han betaler deres skat) til senest 1635, hvor en ny foged, Predbjørn Hansen, er tiltrådt.

Ved Anne "Lauritzis" død bor parret i Nørup i Verringe Sogn. Ifølge skiftet 27/5 i 1635 har parret også en gård i Odense. Et skifte samme år efter borgmester Jørgen Mule¹⁶ nævner – ifølge Svend Larsen¹⁷ – "Laurids Skobes Gaard" i Odense, der evt. er samme ejendom, som Fabian ejer i 1640.

NB: Jeg mener dog, at der står "Lauritz Skoggis gaard", og jeg er derfor usikker på validiteten af Svend Larsens oplysning.

Iflg. skiftet efter Anne "Lauritzis" har Fabian Lauritzen én helsøster, Maren Lauritzdatter. Hun er gift med Simmen Simmens, der er bonde på gården Liltoft i Gamtofte Sogn. Gården hører under Hagenskov Gods og er i 1663 ansat til 6 tdr. hartkorn, men i 1663 hedder gårdfæsteren Dijnes Andersen.¹⁸

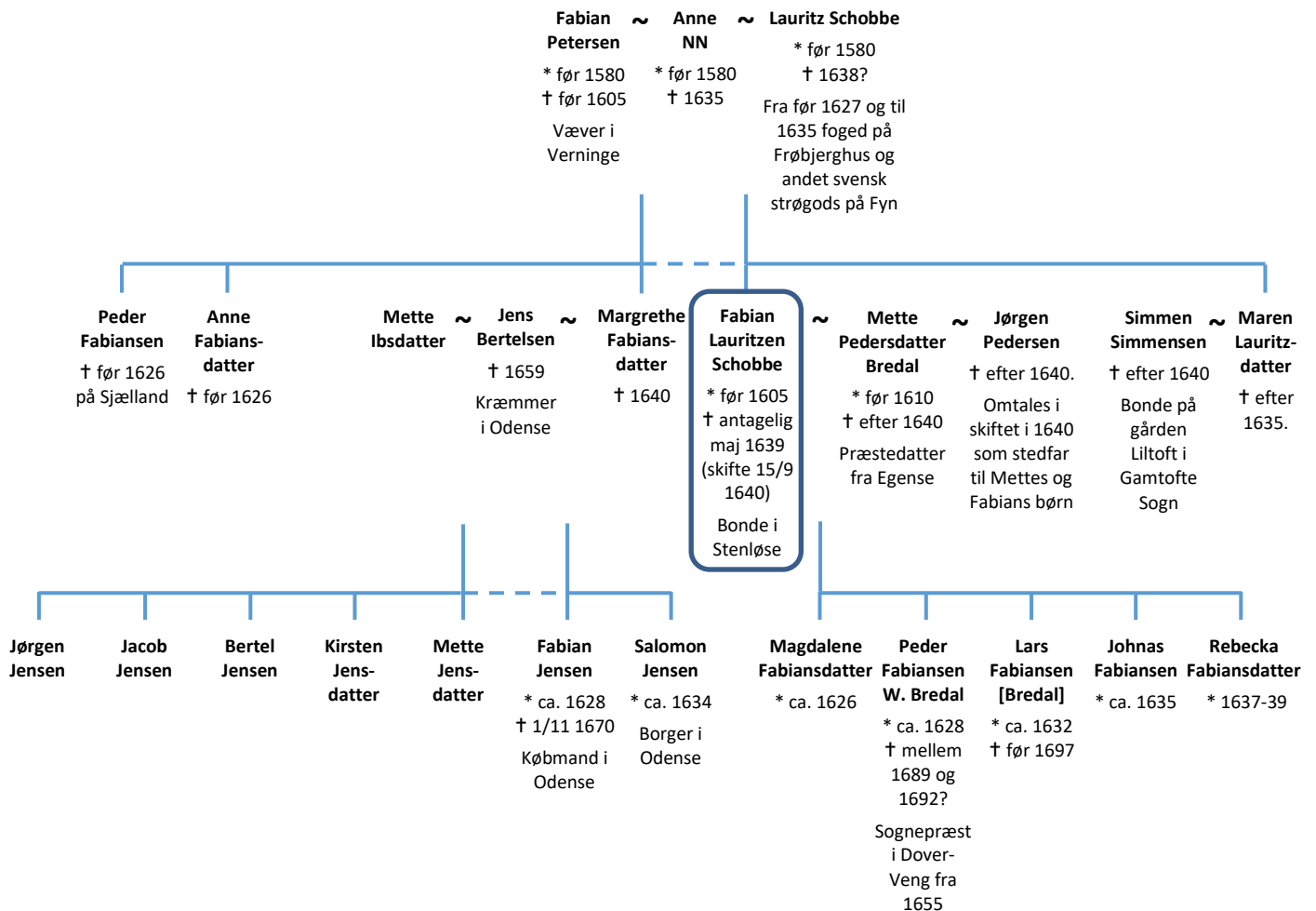
Fabian og Maren har en ældre halvsøster. Den på side 1 nævnte Margrethe Fabiansdatter¹⁹, der dør i 1640 (skifte 4/2), viser sig nemlig i skiftet i 1635 at være arving efter Anne på linje med Fabian og Maren. Da hun iflg. sit patronym ikke er Lauritz' datter, så må moren Anne være enke efter en afdød Fabian, og hendes søn i det senere ægteskab med Lauritz er så blevet opkaldt efter hendes første ægtemand. Margrethe er selv gift med kræmmer Jens Bertelsen på Klostergade i Odense.

Af Odense bytingbog fremgår²⁰, at Jens i 1626 fraskriver sig arv efter hustruens afdøde far, væver Fabian Petersen i Verringe, og hendes to døde søskende, Anne og Peder. Efter Margrethes død gifter Jens Bertelsen sig igen med Mette Ibsdatter. Jens Bertelsen dør i 1659 (skifte 14/4)²¹.

Fabian Lauritzen Schobbe ses her at være morbror til Margrethes og Jens' to sønner: Fabian Jensen (født ca. 1628), der bliver en velstående købmand i Odense, og Salomon Jensen (født ca. 1634), der ligeledes bliver borger i byen. Fabian Jensen og hans morbror Fabian Schobbe er altså begge opkaldt efter samme person.

Margrethes to sønner har også fem halvsøskende (Jørgen, Jacob, Bertel, Kirsten og Mette) fra farens 2. ægteskab.

Tavle 1 – Peder Fabiansens fars slægt:

På grund af navnet Fabians sjældenhed og kombinationen med patronymet Lauritzen forekom det mig oplagt at undersøge, om Peders far eventuelt kunne være identisk med den Fabian Lauritzen, der er bonde på Møllegaard i Stenløse (Fyn), og som i 1639 taber en appelsag ved Kongens Retterting.

Herredags Dombogs referat og dom i denne sag²² - (se afskrift sidst i denne artikel) – bekræfter, at det **er** Peder Fabiansens far, der i denne sag – skønt han nægter at være delagtig – bliver dømt for "åråd" og derfor medskyld i et planlagt drab på Rasmus Lauritzen i Verninge. Før appelsagen har Fabians far, Lauritz – ifølge dombogen "på sit yderste" (altså velsagtens på sit dødsleje) – undskyldt den begåede udåd, og skønt Fabian nægter til det sidste og giver udtryk for, at han er udsat for et komplot, så vidner hans egen svoger, Simmen Simmenssen, at han ofte har hørt "de Schauber" drøfte drabet sammen. Retten vurderer også, at Fabian har betalt penge til morderen, Hans Rasmussen Størckesløses, der endda har lånt og anvendt Fabians bøsse til drabet.

Det fremgår af dombogen, at Fabian ved 1. instans (herredetsretten) er blevet fradømt liv, ære og gods, mens der i omtalen af den efterfølgende landsretsdom "kun" nævnes liv og ære. Da det er landsretsdommen, der stadfæstes ved 3. instans (Rettertinget), er det altså usikkert, hvorvidt Fabian faktisk fradømmes sit "gods", og i givet fald hvor meget. Derimod står dødsdommen ved magt, og Fabian bliver antagelig henrettet umiddelbart efter rettertingsdommen (dvs. i maj 1639) for sin medvirken til drabet året før.

Fabian har givetvis haft formue, men jeg ved ikke, om han har ejet eller fæstet Møllegaard i Stenløse. Den er ikke nogen helt ubetydelig gård. I 1738 sælger Odenses borgmester gården (hartkorn 6-4-3-0) til kancelliråd Johan Fr. Brockenhuus til Bramstrup for 349 Rdl²³. Værdien i 1639 kender jeg ikke, og ejendommen indgår ikke i skiftet. Det gør derimod 1 års forfaldne afgifter af Møllegaard, som Fabians bo har til gode fra en Hans Jacobsen.

Hvis Møllegaard er en selvejergård, så er den måske før skiftet blevet frasolgt for at dække evt. erstatnings- og bødekrav mv. Fabians gård i Odense (der i skiftet er vurderet til 650 sl. Daler, hvortil kommer besætning m.v.) indgår derimod stadig i det tilbageværende bo. Ved skiftet i 1640, der antagelig skyldes hans enkes indgåelse af nyt ægteskab, deles de tilbageværende værdier mellem hende og parrets 5 børn.

Præstedatteren Mettes ægtemand, en førhen anset og velstående bonde, er altså i 1639 død på skændig vis, og præsten Peder Fabiansen er dermed vokset op som søn af en dømt, æreløs og henrettet forbryder!

I Aarhus Stiftsprovstis oversigt over provster og præster kaldes Dover-Vengs præst **ikke** Bredal, men kun Petrus Fabiani eller Peder Fabiansen²⁴. Det passer fint med, at Bredalnavnet stammer fra hans mødrene side og heller ikke anvendes i de pågældende skifter. Men navnet Schobbe har man tydeligvis ikke ønsket at "skilte" med.

Når Fabian Lauritzen Schobbe er dømt medskyldig i mord og henrettet derfor, så er det heller ikke mærkeligt, hvis navnet Schobbe har fået en dårlig klang! Det er formodentlig årsagen til, at Peder ved sin indskrivning på universitetet i 1647 ikke bruger sin fars og farfars tilnavn. Senere hen – som præst – anvender han i stedet sin mors velestimerede, "gejstlige" slægtsnavn Bredal. Når han i 1661 underskriver sig Peder Fabiansen W. Bredal, så står W'et givetvis for hans fødeby (Werninge).

Da Bredalslægtens mænd primært er præster, skolefolk og "rådsaristokrati", er slægten ret veldokumenteret – også før kirkebøgernes tid. Slægtens ældst kendte stamfar, Niels Bredal, er præst i Vinding og skolemester og rektor i Vejle. Her underviser han bl.a. borgmesteren Clemen Sørensen d. Ældres hustrus søn, Jacob Madsen²⁵ (den senere biskop over Fyns stift), deres fælles søn Søren Clemensen og hans søn Clemen Sørensen d. Yngre²⁶, der også selv bliver borgmester i Vejle og sysselprovst i Jelling Syssel, og – ligesom Fabian – også ejer en gård i Vestergade i Odense. Niels Bredal omtaler selv borgmesterfamilien som sin families venner og velgørere²⁷.

Blandt Niels Bredals elever er (ud over borgmestersønnerne) også **Erik Hardenberg**²⁸. Fra den lille skole i Vejle må han givetvis kende rektors søn, Rasmus, der bliver far til Peder Rasmussen [Weile] Bredal og hans 4 brødre.

Anders Rasmussen Bredal, der også kalder sig Weile/Vædle efter hjembyen, ordineres 1597 af biskop Jacob Madsen som præst i Rudkøbing-Skrøbelev. Her ejer Erik Hardenberg og fru Anne Rønnow godset Faarevejle. Anders er deres præst, da Erik Hardenberg og hans nevø Markvard Bille – hvis hustruer da sammen har arvet Rønnow-godset Hvidkilde (med kaldsretten) – i 1601 kalder Anders' lillebror Peder til ny sognepræst i Egense.

Egensepræstens allerede omtalte ældste søn, Jens, der altså er Peder Fabiansens morbror, bliver i januar 1653 præst i Skade Kirke²⁹ i Klovborg, Tyrsting og Grædstrup sogne i Jylland. Kirken tilhører Hardenberglægtens gods Mattrup og rummer slægtens gravkapel, men godset er da nogle få år tidligere ved mageskifte overgået fra Erik Hardenbergs oldebarn Anne Tygesdatter Brahe til hendes mands søstersøn Corfitz Jacobsen Ulfeldt.

Ejeren af Mattrup er dog kun kirkens værge, mens kaldsretten tilhører lensmanden i Skanderborg, dvs. rigsmarsk Anders Eriksen Bille³⁰, der [tilfældigvis?] er Erik Hardenbergs grandnevø. Det er dermed ham, der kalder Egensepræsten Peder Rasmussen Bredals søn Jens til embedet i Klovborg, og to år senere er det selvsamme lensmand, der kalder Egensepræstens dattersøn Peder Fabiansen til Dover-Veng som sognepræst.

Sognepræst John M. Møller skriver, at Peder Fabiansen i 1653-54 er personlig kapellan i Kerte Sogn ved Assens.³¹ Oplysningen stammer fra biskop Laurits Jacobsens dagbog³², hvori han oplyser, at Peder Fabiansen Werninge, der da er i sit 26. år, den 5. juni 1653 ordineres som kapellan i Kerte. Den næste kapellan i Kerte udpeges i februar 1655.

Peder Fabiansen aflægger ed 9/1 1655³³ for biskop i Aarhus, Jacob Mathiesen, der er sønnesøn af Bredal-familiens førnævnte ven biskop Jacob Madsen og fætter til Sidsel Hansdatter Amerinus, der er datterdatter af samme Jacob Madsen. Iflg. Peder Jensen Hegelund³⁴, bliver hun som ca. 17-årig 20/11 1607 gift med Bredstenpræsten Niels Villumsen (se side 12), hvis præstegård ligger i landsbyen Balle. Efter Villumsens død ca. 1636 gifter hun sig med hans kapellan og efterfølger som sognepræst, Mads Andersen Bredal³⁵, der er Peder Fabiansens grandfætter.

Mads og Sidsel får næppe fælles børn, da Sidsel ved deres bryllup i 1636 eller 1637 må være 45-46 år gammel, mens Mads da kun er mellem 32 og 34 år gammel. Det vides ikke, hvornår Sidsel dør, men mellem 1664 og 1679 gifter Mads sig igen med den langt yngre Else Pedersdatter Munck, der er født 6/9 1648. Parret får mindst ét barn, nemlig Margrethe Madsdatter Bredal, der selv omkring år 1700 bliver gift med Casper Højbjerg³⁶.

Mads Andersen Bredal er bror til biskop Erik A. Bredal i Trondhjem, præsterne Peder A. Bredal i Kettinge & Bregninge, Oluf A. Bredal i Vejle Hospital & Hornstrup og Albert A. Bredal i Ø. Ulslev & Godsted. Der er også en lillebror, Axel A. Bredal, der i 1642 er hører i Nykøbing Falster³⁷, men hans videre skæbne kender jeg ikke.

Den ældste bror, Peder Andersen Bredal i Kettinge-Bregninge³⁸, er far til Ringkøbings borgmester Jens P. Bredal og til præsterne Peder P. Bredal i Trondhjem, Niels P. Bredal i Idestrup, Hans P. Bredal i Sakskøbing og måske også Jacob P. Bredal³⁹ i Longelse-Fuglsbølle på Langeland. Peder Andersen Bredal har også sønnen Anders P. Bredal, der bliver student i 1654, men dræbes ved et overfald i 1660. De fem eller seks sønner er halvfætre til Peder Fabiansen.

Peder Fabiansens morbror, Klovborgpræsten Jens Pedersen Bredal er gift med Marie Holgersdatter. Hun er datter af præsten Holger Gabrielsen i Hylke, hvis far menes at være Gabriel Holgersen på Egebjerggaard. Gabriel Holgersen anses selv for uægteskabelig søn af Holger Ottesen Rosenkrantz, der således er Maries oldefar. Holger Rosenkrantz er kvartfætter til Erik Hardenberg og halvfætter til Hardenbergs hustru Anne Rønnows mor.

Jens Pedersen Bredal og Marie Holgersdatter får mindst 2 sønner og 2 døtre: Sønnen Holger Jensen Bredal bliver i 1681 kapellan og efterfølger faren som præst i Klovborg mellem 1689 og 1691. Holgers bror Anders er bonde og bor i Davding med sin hustru Karen Mikkelsdatter⁴⁰ (se side 12). Af deres to kendte søstre bliver den ene, Lisbeth – som nævnt på side 1 – gift⁴¹ med præsten Jacob Frantzen Bruun i Højslev. Den anden søster, Anne Margrethe, er en særdeles veluddannet og litterær kvinde⁴². Hun bliver gift 1. gang med Niels Sørensen Schygge, der er forpagter på Hardenberglægtens fynske gods Vedtofte. Ved deres bryllup i 1677 ejes Vedtofte af Erik Hardenbergs og Anne Rønnows tipoldebarn Claus Daa.

Anne Margrethe og Niels Schygge får 8 børn, heriblandt degnen Jens Nielsen Bredal (Schygge) i Nebsager-Bjerre (se også side 13 og **Tavle 5** på side 16), og Marie Cathrine Nielsdatter Schygge. Dem vender jeg straks tilbage til.

Niels Schygge dør i 1694, og Anne Margrethe gifter sig igen ca. 1697 med den noget yngre **Erik Bredal**, der ved årsskiftet 1706-07 bliver rektor i Skanderborg⁴³ – bl.a. for Anne Margrethes søn Jens Nielsen Bredal og hendes brors søn Jens Jørgen Holgersen Bredal, der begge bliver studenter her i 1707. Den 3/10 1707 bliver Erik Bredal rektor i Horsens⁴⁴, og han har dette embede indtil sin død i 1735, hvor han begravnes i Horsens den 5. december.

Stedsønnen Jens Nielsen Bredal bliver hører på skolen i Horsens indtil 1713⁴⁵, hvor han bliver degn i Nebsager-Bjerre og 27/9 gifter sig i Horsens med organisten Johan Richters datter Anne. Han efterfølges som hører af Christen Nissen Schandorff, der ca. 1715 gifter sig med rektor Bredals steddatter Marie Cathrine Schygge (NB: lakune i Horsens kirkebog 1715). I 1731 bliver Christen Nissen Schandorff ny sognepræst til Ring og Føvling.

Her melder der sig så spørgsmålet: **Hvem er denne rektor Erik Bredal?**

Hans baggrund er ikke bevist, men han er *antagelig* den søn, som Anne Margrethes halvfætter Jacob Eriksen Bredal lader døbe 6/4 1673 i Udsten Kloster Kirke i Norge⁴⁶ og opkalde efter sin da nyligt afdøde far, biskop Erik Andersen Bredal i Trondhjem, der er den først kendte Erik i slægten (måske opkaldt efter Erik Hardenberg?).

Hvis rektoren er af biskoppens farfar Rasmus Bredals efterslægt, så *må* han være af 4. generation, da der ellers vil kræves dispensation til brylluppet, og en sådan findes ikke, hverken i Jyske Registre⁴⁷ eller i bogen "Det blev i familien", der indeholder de fynske dispensationer⁴⁸. Det begrænser udvalget meget! Jacob synes fx at være den eneste af biskoppens egne sønner, der har (eller kan have) en søn, Erik, hvis alder passer, og som ikke i forvejen er kendt. Umiddelbart forekommer det da også mest sandsynligt, at der er tale om et barnebarn af biskoppen.

Jacob Bredals hustru, Anna, er datter af fogeden i Nordhordland og Voss, Peder Andersen [Wendel]. Anna dør i juni eller juli 1675, hvor Erik kun er ca. 2 år gammel, og det er sandsynligt, at Erik kommer i pleje hos slægt i Danmark og er den Erik Bredal, der i 1691 bliver student i København og i 1707 bliver rektor i Horsens.

Annas søstre Mette og Sofia er gift med brødrene Hans Dinesen Mossin (præst i Randers) og Christian Dinesen Mossin (forvalter på Mariager kloster og i 1670'erne flere gange fuldmægtig for svogeren Jacob Eriksen Bredal).

Brødrenes far er fogeden i Moss, Dines Andersen. Han er købmandssøn fra Nykøbing Sjælland, og han vender i 1645 tilbage til Danmark, og hans sønner går i skole i Roskilde. De fleste af dem tager slægtsnavnet Mossin efter deres fødeby. Således også Christopher Dinesen Mossin, der i 1667 bliver sognepræst i Tønning og Træden, hvor han dør 1696. Hans ældste⁴⁹ efterlevende søn, Bertel, bliver ca. 1698 degn i Ring og Føvling, hvor rektor Bredal og Anne Margrethe Bredals førømtalte svigersøn Christen Nissen Schandorff i 1731 bliver sognepræst. Det nye præstepars datter Margrethe Elisabeth, rektor Bredals stedbarnebarn, bliver 25/7 1741 gift i Ring med Bertels søn Christopher Bertelsen Mossin, der i 1643 (3 år før Bertels død) efterfølger ham som degn i sognet.

Ovenstående kunne tyde på, at en række familiemæssige ”kabaler” er ”gået op” i forbindelsen med besættelsen af de gejstlige embeder i Skanderborg Len, og at der i forvejen kan være en familierelation mellem rektor Bredal og Mossinslægten. Det taler for antagelsen om, at rektor Erik Bredal er søn af Anna Pedersdatter [Wendel].

Er rektor Erik Bredal ikke biskop Erik Bredals eget barnebarn, så kunne han evt. i stedet være barnebarn af en af biskoppens søskende. Aldersmæssigt kan de 4 ældste brødre, Peder, Mads, Oluf og Albert, alle være farfædre i 1673, men af dem må vi dog umiddelbart ekskludere **Oluf**, hvis 5 børn alle er umyndige ved hans død i 1655 og endda stadigvæk alle har værger ved morens død i 1660⁵⁰. **Mads** kan vi nok også udelukke, med mindre han skulle have været gift før sit formodede barnløse ægteskab med Sidsel Amerinus (se side 4), hvilket intet tyder på.

Peder Andersen Bredals 2 ældste sønner Jens og Peders børn er alle kendt. De øvrige sønner, Niels, Hans og evt. Jacob, kunne godt have børn i 1673, men (pga. hustruernes alder) ikke nyfødte. Tilbage er kun **Albert** Andersen Bredal, som dør ca. 36 år gl. efter ca. 10 år som præst i Øster Ulslev & Godsted, men der kendes ingen børn efter ham.

NYT: Den i version 3 af denne artikel omtalte præstefrue Mette Andersdatter Bredal i Vroue & Resen er **ikke** – som ellers deri foreslået – Alberts barnebarn. Det er nemlig nu påvist, at hun er barnebarn af biskop Bredals søster, **Mette Andersdatter Bredal** i Nysted, hvis søn, kontrollør, byskriver og senere byfoged Anders Hansen sammesteds, ikke selv blev kaldt Bredal i kirkebogen, men mindst to af hans mange børn, Mette og broren Niels, der var kontrollør i Nysted, anvendte sidenhen farmorens slægtsnavn. Mette blev døbt Søndag Reminiscere (19/2) 1768 i Nysted. Hendes bror Erich, døbt Søndag Sexagesima, den 7. februar 1675 i Nysted, *kunne* således også godt have kaldt sig Bredal og være blevet rektor i Skanderborg i 1706. Han måtte dog i så fald være blevet optaget på universitetet allerede som 16-årig i 1691 og gift allerede som 22-årig med en 20 år ældre enke, hvilket ville være usædvanligt for en ung student med ambitioner om et senere præsteembede, så det taler lidt imod, at det skulle være ham.

Går vi et slægtled længere ud - til biskop Bredals 4 farbrødres oldebørn - så kan vi umiddelbart se bort fra **Peder** Rasmussen Bredal, da han er Anne Margrethe Bredals farfar. **Mads** Rasmussen Bredal har én kendt søn, Rasmus, der bliver student i 1628, men først gifter sig i 1648⁵¹. Vi ved ikke, om yngste farbror, **Niels** Rasmussen har børn, derimod ved vi, at den ældste farbror, **Jens** Rasmussen Bredal, godt *kunne* være oldefar til en Erik Bredal i 1673:

Én af Fyns to stiftslensmænd (enten Anne Rønnows kusines mand, Lauritz Brockenhuus⁵² i Nyborg, alternativt Erik Hardenberg og Anne Rønnows svigersøn, Axel Brahe⁵³ i Odense) kalder i 1591 denne Jens Rasmussen Bredal til præst i Ollerup, der er nabosogn til Egense (hvor Hvidkilde gods ligger – med jord og gårde i begge sogne).

Jens Rasmussen Bredal har ifølge Wiberg 4 børn, hvis navne ikke nævnes. I ”Edsbog for Præster og Rektorer i Fyens Stift⁵⁴” finder vi dog Erik Jensen Bredal fra Ollerup, student fra Odense (1636), der i 1646 bliver rektor i Faaborg. Her efterfølger han sin fætter Jens Pedersen Bredal, Klovborgpræsten, der selv var rektor i Faaborg fra 1641. Denne Erik Jensen Bredal kunne meget vel have en sønnesøn af samme fornavn, men da han antagelig først stifter familie *efter* at have fået et embede, så er han måske lidt for ung. Men hvis hans 3 ukendte søskende er ældre end ham, så *kunne* de godt nå at få et barnebarn (Erik) i 1673. Det er og bliver dog ren spekulation, da jeg ikke har nogen som helst viden om disse 3 søskende.

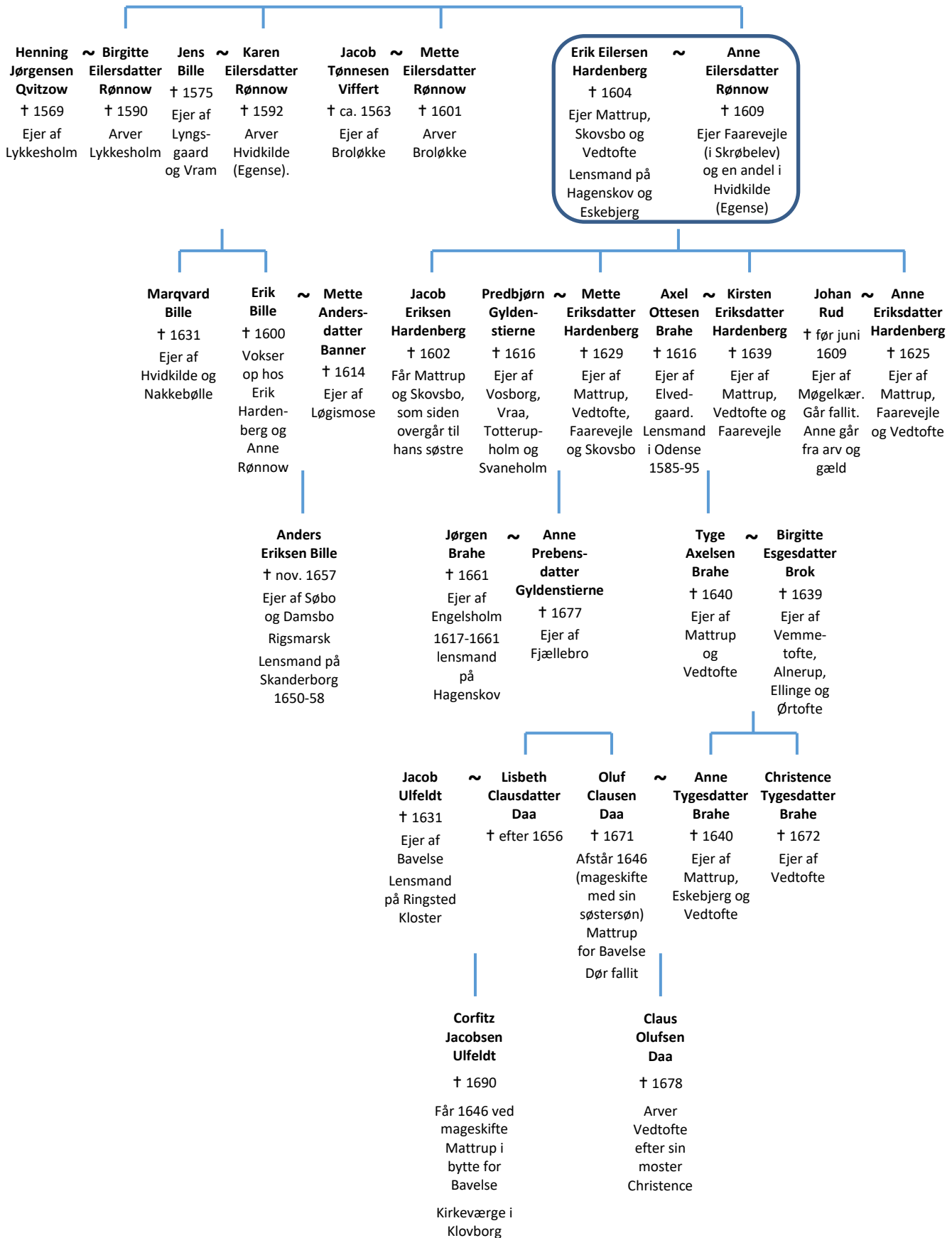
Endelig kan der naturligvis være andre, ukendte søskende. Men alt i alt er Jacob Eriksen Bredals søn altså den **dokumenterede** Erik Bredal, der matcher bedst, og der er som nævnt en hel del, der taler for, at det er ham...

Rektor Bredal bliver aldrig selv præst, til trods for at han i 1712 bliver magister og i 1714 på sørgmuntre vers⁵⁵ ansøger Kongen om embedet i Vejle, der er blevet ledigt ved magister Jeremias Hansen Wolfs død. Embedet går til Eskild Nielsen Busch. Afdøde pastor Wolfs svigersøn (Rasmus Sørensen Egtved) er i øvrigt Mads Andersen Bredals nevø, (Mads’ 2. hustrus søstersøn).

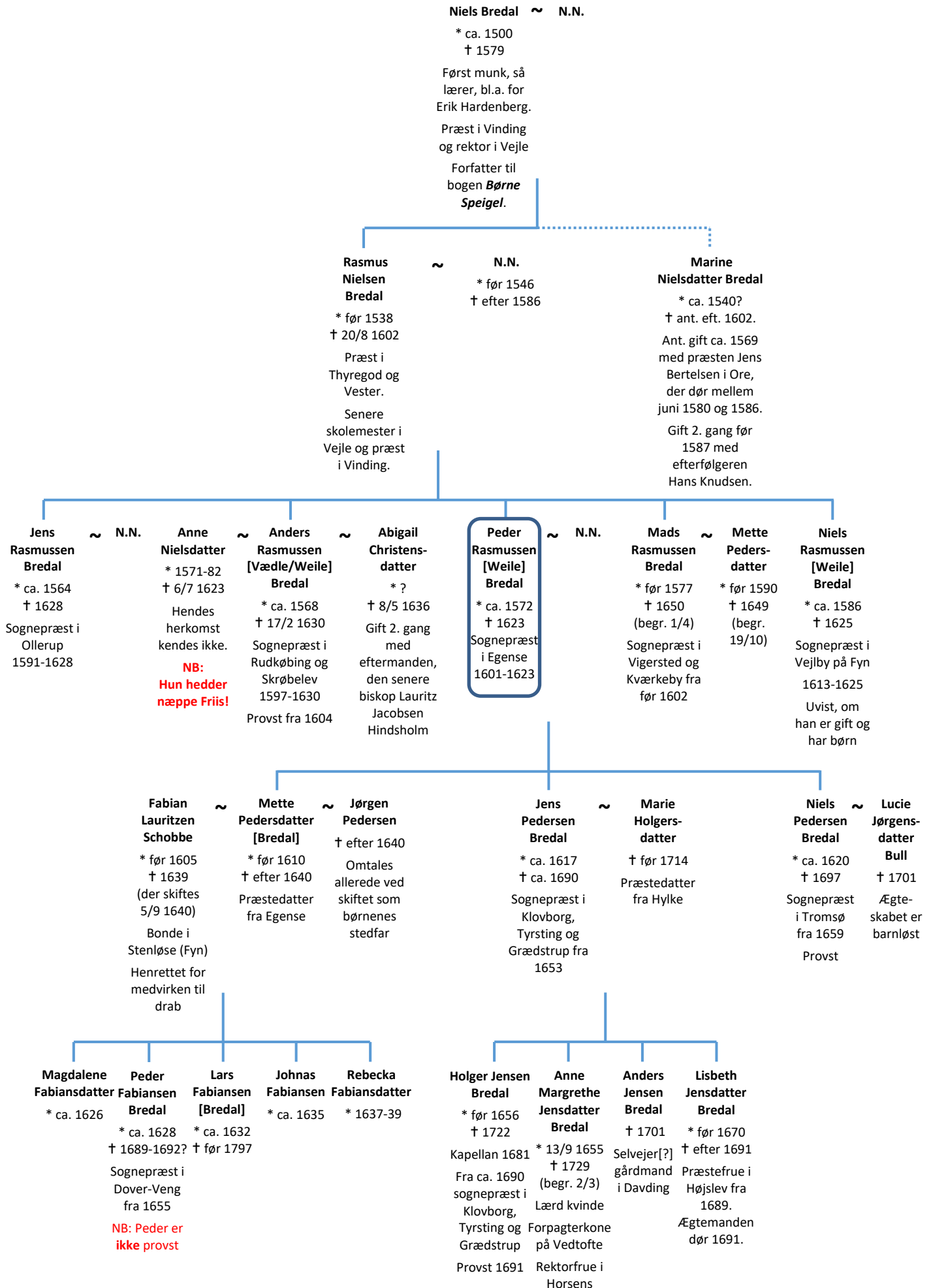
Tavle 2 – udvalgte dele af Anne Rønnows og Erik Hardenbergs slægt⁵⁶:

Bredalfamilien har mange relationer til Rønnow- og Hardenbergfamilierne.

Denne tavle viser, hvordan de i artiklen omtalte personer fra Rønnow- og Hardenbergfamilierne selv er beslægtet indbyrdes.

Tavle 3 – Peder Rasmussen Bredals slægt

Peder Fabiansen gifter sig i foråret 1655, da han har fået sit embede. Af Fynske Registre⁵⁷ ses, at Kongen den 31/3 1655 tillader, at Niels Iversen i Assens må afholde bryllup for sin datter og den nytiltrådte præst til Dover & Veng, Peder Fabiansen, og i den anledning lade servere 4-6 retter mad. Tilladelsen er sandsynligvis påkrævet på grund af de generelle restriktioner mod større sammenkomster, der var foranlediget af pestepidemien i 1654.

Peders hustru, **Karen Nielsdatter** (* feb. 1631, Assens, †1709 (begr. 11/3), Dover)⁵⁸, tilhører det fynske "rådsaristokrati", der er indgående beskrevet i Svend Larsens disputats "Studier over det fynske Rådsaristokrati i det 17de Århundrede"⁵⁹. Hendes forældre, Niels Iversen og hustruen Birgitte, har – ud over Karen – 4 andre børn: datteren Mette (gift med borgmester Bertel Jensens søn, Jørgen, i Assens) og sønnerne Anders, Jacob og Erik.

I 1633 nævnes Niels Iversen i regnskabet for Hagenskov Len, hvor datteren Mettes svigerfar, Bertel Jensen, er lenssskriver 1632-33, ridefoged 1636-57 og samtidig borger i Assens by og leverandør af byggematerialer til lenet.

Som det fremgår af **Tavle 2**, er Erik Hardenberg og Anne Rønnow selv lensmandspar på Hagenskov frem til 1605, og fra 1617 til 1662 er det deres datter Mette Hardenbergs datter og svigersøn, Anne Gyldenstjerne og Jørgen Brahe, der er lensmandspar sammesteds.

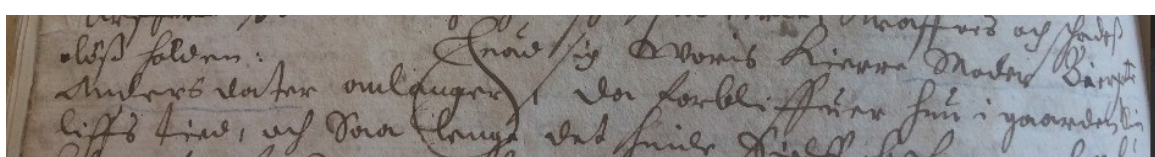
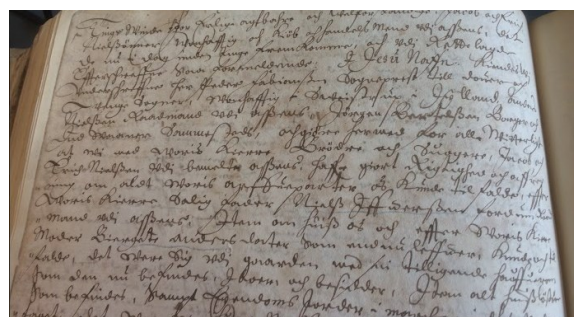
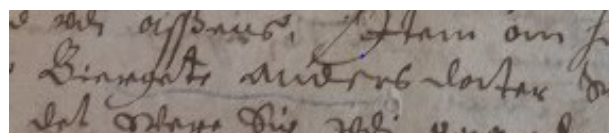
Bertel Jensen bliver borgmester i Assens i 1658. Samtidig bliver Niels Iversen rådmand i byen og er det i 4 år frem til 1662. Efterfølgende får Karens bror Anders Nielsen også en rådmandspost (måske farens?) i Assens.

Svend Larsen skriver, at Niels Iversen evt. kan være død i 1662, hvor han ophører med at være rådmand, eller kort efter. Skiftet efter ham sluttet dog først i 1673, så det vides kun sikkert, at han dør mellem 1662 og 1673.

I Landsarkivet på Fyn findes et tingsvidne⁶⁰ i Assens Bytingbog (dateret 28/7 1673), der indgår i en sag dateret 5/8 1673. Af tingsvidnet, som jeg har gransket nøje, fremgår klart (to steder), at salig Niels Iversens hustru endnu lever og hedder Birgitte **Andersdatter**. Udsagnet er underskrevet og besejlet af sønnen Anders Nielsen og svigersønnerne Peder Fabiansen og Jørgen Bertelsen, så det må vel anses for et gyldigt juridisk bevis.

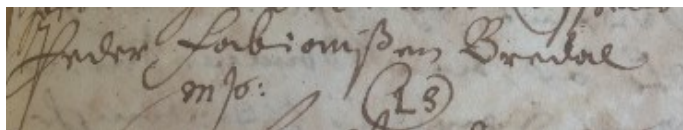
Ikke desto mindre skriver Svend Larsen (endda med henvisning til selvsamme tingsvidne), at Birgitte hedder Christoffersdatter, hvilket **må** være en fejl, da man ikke kan skifte patronym. Det ligger da også mere lige for, at hun hedder Andersdatter, når hendes 3 sønner hedder Anders, Jacob og Erik.

Det tydeligt skrevne "Biergete Andersdatter" 2 steder i tingsvidnet kan under ingen omstændigheder forveksles med Christoffersdatter! – se kopierne her:

Det forekommer helt usandsynligt, at navnet skulle være skrevet forkert begge steder i tingbogen, uden at det er blevet opdaget ved underskrivelsen. Rådmandsenken Birgitte, hvis søn selv er rådmand, må givetvis også være velkendt for byskriveren. Der må derfor være tale om en regulær fejl i Svend Larsens disputats.

Af tingsvidnet fremgår i øvrigt også, at Peder selv i 1673 underskriver sig "Peder Fabianßen Bredal":

Peder kan evt. have haft en søn med navnet Fabian. 26/3 1696 lader en soldat Fabian Pedersen nemlig en uægteskabelig datter Gjertrud døbe i Garnisons Kirke⁶¹. Jeg tvivler dog på, at Peder ville overveje at opkalde en søn efter den drabsdømte Fabian Lauritzen. I en ansøgning til Kongen 3/9 1689 anfører Peder selv, at Niels er hans ældste søn og han skriver i samme ansøgning, at hans anden og yngste søn hedder Iver Johan.

NYT: Man skulle så ikke tro, at der *var* andre sønner, men det *er* dog ikke korrekt, da det af et skifte 23/11 1706 i København⁶² fremgår, at en bedemand i Store Strandgade, **Peder** Pedersen Bredal, bosiddende i et lejet hus i Dronningens Tværgade og gift med Dorthe Mogensdatter, var død uden at efterlade formue, og at han var søn af afdøde Hr. Peder Fabiansen Bredal i Sveistrup og dennes da endnu levende hustru, Karen Nielsdatter.

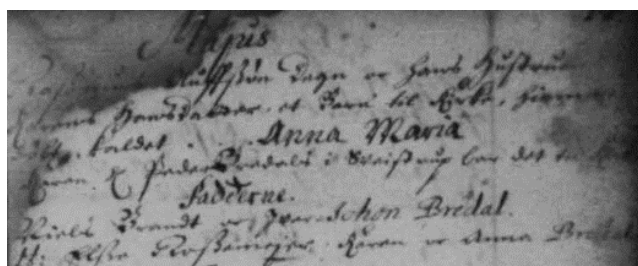
Peders søn **Niels** er formodentlig opkaldt efter sin morfar. Pga. forældrenes bryllupstidspunkt er Niels nok først født i starten af 1656, men da han aflægger sin præsteed i juni 1680, burde han jo faktisk være født senest juni 1655. Han indskrives på universitetet 19. juli 1673⁶³, og efter ansøgning af 12/12 1679 bliver han kaldet som kapellan – i så fald som 24-årig – i februar 1680 med ekspektance på at efterfølge faren, når han dør⁶⁴. Han aflægger præsteeden den 4/6 1680. I 1681 bliver Niels selv gift og får en søn, Hans Nielsen Bredal (se side 13).

Niels dør dog før juni 1688 uden at være blevet sognepræst. Hans enke, Karen Hansdatter, gifter sig herefter med degnen i Fruering, Rasmus Olufsen, der selv er enkemand (hans 1. hustru, Anne Christensdatter Sommer, blev begravet 10 juni 1687⁶⁵). Degnen omtales sidenhen som Hans Nielsen Bredals stedfar.⁶⁶

Peders anden søn, **Iver Johan**⁶⁷ har formodentlig navnet Iver efter morfarens far eller evt. efter en ukendt morbror, mens navnet Johans "ophav" er uvist. Det er i hvert fald **ikke** fra mormorens far, da han – som bevist gennem tingsvidnet - hedder Anders.

Peder ansøger som ovenfor nævnt den 3/4 1689⁶⁸ om, at yngste søn, Iver Johan – der vel først da nærmer sig "præstealder" – må overtage embedet som kapellan (ligeledes med ekspektance), hvilket bevilges 27/4⁶⁹.

Få dage senere (en dato i maj 1689 - måske d. 11?⁷⁰) har degnen i Fruering og hans nye hustru Karen Hansdatter (afdøde Niels Pedersen Bredals enke) en hjemmedøbt pige, Anna Maria til kirke. Hun er halvsøster til Hans Nielsen, da Karen Hansdatter allerede i juni 1688 ses som fadder i Fruering og da kaldes Karen Rasmus Degns. Niels **må** derfor være død senest i begyndelsen af 1688. Ved "fremstillingen" står der følgende i kirkebogen:

"Karen H [Hr.] Peder Bredals i Sveistrup bar det". H'et kunne evt. forveksles med Sl, men det er ikke tilfældet. I så fald burde der da også have stået "sl. Hr. Peder Bredals".

Tre af Peder Fabiansens børn (Iver Johan, Karen og Anne) er faddere ved barnedåben – alle anført med navnet Bredal. Sønnen Iver Johan nævnes uden titel, hvilket skyldes, at han – skønt han netop kaldet som kapellan – ikke er indsat endnu. Han aflægger embedsed – som kapellan - den 16/8 1689, hvor Peder altså stadig lever.⁷¹

I sin bog om Slægten Bredal⁷² skriver Knut Esmarch - måske pga. en inskription på Dover kirkes altertavle: "Anno 1689 den 7. Decemb." ⁷³ – at Peder er død i december 1689, hvilket dog ikke dokumenteres nærmere.

Iver Johan dør ung senest i maj 1692, men før sin død **har** han - ifølge Jyske Registre – været sognepræst. Peder Fabiansen må derfor være død eller blevet "emeritus" inden da⁷⁴. **Jacob Jensen Müller**⁷⁵ bliver ny sognepræst.

Peder er ellers hidtil antaget at være i live, da han ifølge Kirstin Nørgaard-Pedersens afskrift af Hjelmslev Herreds Tingbog⁷⁶ er provst og endnu lever d. 28. juni 1700, hvor provst Hr. Peder Bredal stævner kirkevægerne ved Vissing kirke vedr. høsten i 1699. Peder kunne så tidligst have fået embedet som provst i 1697, hvor provst Espen Rasmussen Mallings afstår sit kald i Blegind-Hørning pga. alder og skrøbelighed⁷⁷.

Jeg er dog uenig i ovennævnte antagelse og vil derfor tillade mig her at anfægte den:

Peder nævnes ikke én eneste gang i kirkebogen efter 1692, og ved datteren Karens trolovelse 3/9 1695⁷⁸ omtales hun som "den gamle præstekones datter" – ikke som "den gamle præsts datter". Det tyder for mig på, at Peder Fabiansen **må** være død før trolovelsen i 1695. Der er i øvrigt heller ikke fundet én eneste anden henvisning til en provst **Peder** Bredal - hverken i Hjelslev herred eller andetsteds i Aarhus Stift.

Herredets øvrige kirkebøger er desværre meget mangelfuldt ført i perioden fra 1680'erne og frem til 1702; men ved udgangen af 1699 laver biskop Johan Braem en smuk og komplet indberetning over **alle** Aarhus Stifts sognepræster, kapellaner og rektorer⁷⁹. I **denne indberetning er Peder Fabiansen intetsteds nævnt**.

Peder har altså **ikke** haft embede i 1699 (og er svækket og skrøbelig allerede i 1680 og 1689). Jeg har derfor svært ved at tro, at han så et halvt år senere er fungerende provst, udnævnt **efter** 1699 og ca. 72 år gammel.

Det har da også siden vist sig, at der er tale om en simpel forveksling med Peders fætter, Hr. **Holger** Jensen Bredal i Klovborg. Han er nemlig fra 1691 og til 1722 provst i Tyrsting-Vrads herred, og som provst her er det netop ham, der fører tilsyn med Vissing Kirke.⁸⁰ Denne enkle og logiske forklaring støttes yderligere af, at de retslige forhold i Voerladegaard, Gl. Ry og Sdr. Vissing sogne efter sammenlægningen af Tyrsting og Vrads herreder i 1687 bliver administreret af tinget i Hjelslev herred. Dette er årsagen til, at stævningen af kirkeværgerne i Vissing (der jo bor i **Tyrsting-Vrads** Herred) findes anført i **Hjelslev** Herreds tingbog.⁸¹

Peder Fabiansen Bredal er dermed død efter maj 1689 men **før** sønnen Iver Johans død i 1792, og Peder har **aldrig** selv været provst.

Dette blev endegyldigt bekræftet i december 2016 hvor jeg fra Rigsarkivet modtog en skannet kopi⁸² af den originale tingbogstekst, hvoraf det klart og tydeligt fremgik, at det er Vissings præst, hr. Foeg Jacobsen, der på provsten hr. **Holger** Bredals vegne lod kirkeværgerne stævne. Det var altså **ikke** Peder Fabiansen Bredal, der her nævntes som provst!

Ud over de tre dokumenterede sønner Niels, Iver Johan og Peder har Peder og Karen i alt 4 kendte døtre: **Mette**⁸³, **Karen**⁸⁴, **Anne**⁸⁵ og **Birgitte**⁸⁶. Mette er formodentlig opkaldt efter sin farmor, Karen velsagtens efter sin egen mor, Anne efter sin fars farmor og Birgitte efter sin mormor.

Der er ingen tegn på, at den nye præst, Müller, selv er relateret til sognet eller Bredalfamilien, men hans hustru, Karen Nielsdatter Friis, er på flere måder forbundet med Bredalfamilien. Karen er nemlig datter af præsten Niels Christensen Friis i Skorup-Tvilum og Ingeborg Nielsdatter Ferslev (se **Tavle 4** nederst), og hendes farbror, pastor Ole Christensen Friis i Hundslund, er gift med Anne Cathrine Lauritsdatter Brorson, der selv er svigerinde til både Peder Fabiansens datter Anne og til hans søn Iver Johan, der altså ved sin død efterfølges af Jacob Jensen Müller.

Karen Nielsdatter Friis' farmor, præstefruen Karen Clemensdatter Smagbier i Aarhus, er i øvrigt halvsøster til forstanderen på Herlufsholm, Christen Clemensen Smagbier (Clementin), hvis hustru Mette Madsdatter Jacobæas kusine (Sidsel Hansdatter Amerinus) som allerede nævnt er gift med Peder Fabiansens mors fætter Mads Andersen Bredal i Bredsten.

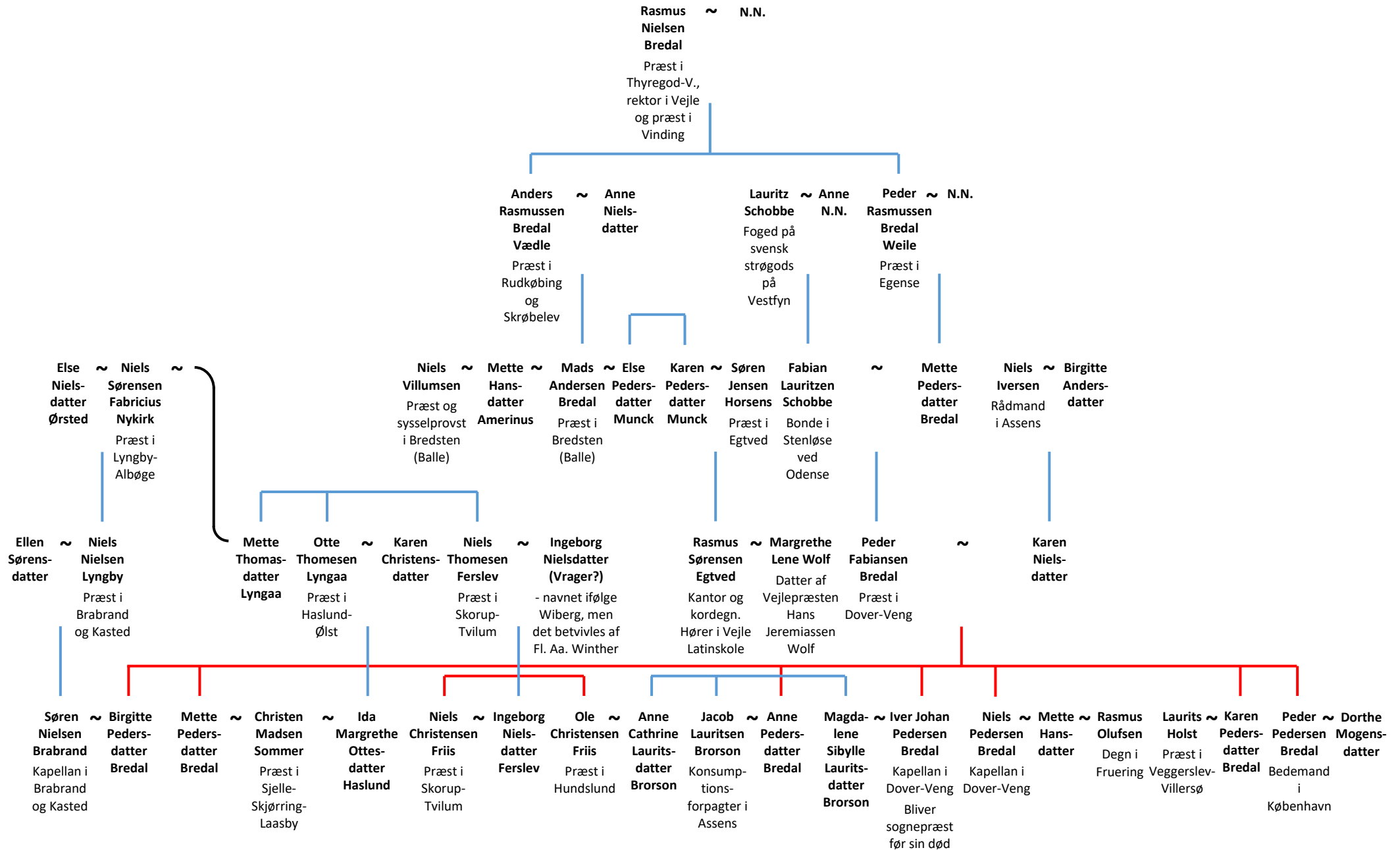
Peders Fabiansens datter Birgitte er gift med Hr. Søren Nielsen, der er kapellan hos sin far Hr. Niels Nielsen Lyngby i Brabrand-Kasted. Kapellanen Søren dør 1685-86. Han og hustruen Birgitte har da 3 umyndige døtre, heraf én født ca. 1681. Birgitte er dermed selv født **allersenest** 1665. Den ene af parrets 3 døtre (Ellen) bliver selv gift med en dattersøn af ovennævnte forstander Christen Clementin og Mette Jacobæa (se side 15).

Søren Nielsen i Brabrand-Kasted er selv sønnesøn af præsten i Lyngby-Albøge, Niels Sørensen Fabricius Nykirke⁸⁷, der i sit andet ægteskab med Mette Thomasdatter Lyngaa er svoger til Karen Nielsdatter Friis' morfar.

På den baggrund må det altså anses for overvejende sandsynligt, at det er Karen Nielsdatter Friis' forbindelser til Bredalfamilien, der skaffer hendes ægtemand, Jacob Jensen Müller, jobbet i Dover-Veng.

Peder Fabiansens tre sønner og fire døtre og deres efterslægt er opsummeret og mere uddybende beskrevet i artiklens afsnit 2.

Tavle 4 – Diverse omtalte slægtsforbindelser og svogerskaber:

2. Opsummering af Peder Fabiansen Bredals og Karen Nielsdatters efterslægt m.v.:

- Peders ældste søn, **Niels Pedersen Bredal**, er student fra Århus (30 km fra Dover), immatrikuleret på Københavns Universitet i 1673 og antagelig født i 1656 og opkaldt efter sin morfar Niels Iversen. Iflg. Jyske Registre beskikkes han 7/2 1680 som sin fars kapellan med ekspektance på succession⁸⁸. Han overlever dog ikke faren, men dør – allersenest i starten af 1688 – uden at være blevet sognepræst og efterlader sig en enke og en lille søn, Hans.

Der er usikkerhed om sønnens eksakte fødeår. Esmarch skriver (antagelig baseret på aldersangivelsen 56½ år i Røros kirkebog ved direktør Hans Bredals begravelse 22/8 1736), at Hans er født i 1680. Forældrene, Niels Pedersen og Karen Hansdatter, bliver dog først gift uden forudgående trolovelse og lysning i 1681 (kgf. dispensation i Sjællandske Registre 14/4, sagsnr. 104)⁸⁹, og da sønnen Hans den 6. juli 1699 optages på Københavns Universitet som student fra skolen i Aarhus, er han også – ifølge matriklen – kun i sit 18. år, dvs. **mellem** 17 og 18 år gammel, og dermed må han jo være født sidst i 1681 eller i starten af 1682. Hans alder er derfor nok anført ca. 1 år forkert af kirkebogsføreren ved begravelsen – og Esmarch, har måske også antaget, at han var **fylt** 18 år ved optagelsen på universitetet, skønt han altså endnu kun var fyldt 17 år.

Niels Pedersens enke, Karen Hansdatter, gifter sig igen i 1688 med degnen Rasmus Olufsen i Fruering, og i maj måned 1689 døbes en halvsøster til Hans med navnet Anna Maria Rasmusdatter.

Universitetsmatriklen viser, at kun to studenter med navnet Hans Bredal (Johannes Bredalinus) frekventerer Københavns Universitet imellem 1680 og 1705. Den ene er Hans Nielsen Bredal, den anden er Hans Pedersen Bredal, der optages i København som student fra Bergen den 20. juli 1702⁹⁰. Han er kvartfætter til Hans Nielsens far, Niels, idet deres fælles tipoldefar er præsten Rasmus Nielsen Bredal i Vinding (ved Vejle).

Samtidig med Hans Nielsen Bredal immatrikuleres også to sønner af biskop Peder Nielsen Krog i Trondhjem, nemlig den senere rektor i Trondhjem Niels Pedersen Krog (i sit 16. år) og hans bror, senere justitsråd (medlem af højesteret) Christian Krog (fyldt 18 år). Herudover immatrikuleres også Thomas Pedersen Bredal (ligeledes i sit 16. år). Han er storebror til førnævnte Hans Pedersen Bredal, og han bliver i 1731 sidenhen gift med Niels Pedersen Krogs datter, Anne Dorothea (født 1711).

Der er ingen tvivl om, at disse fire studenter har kendt hinanden godt under studietiden. Der har dog i 1601 været en uenighed mellem Hans Nielsen Bredal og Niels Pedersen Krog, der da også opholdt sig i Fruering (måske ved Hans Nielsens mor og stedfar i degneboligen?). Uenigheden vedrører en flintebøsse, som Hans har lånt til Niels Krog, men ikke fået tilbage, hvorfor Hans indbringer sagen for Skanderborg Ting, der pålægger Niels Krog at tilbagelevere det lånte.

Måske inspireret af sin slægtning og studiekammerat Thomas Bredal og/eller studiekammeraten Christian Krog, der begge gør hurtig og fremragende karriere inden for juraen både i Norge og Danmark, vælger Hans Nielsen Bredal også jura som fagområde og søger – som dem – en karriere i Norge. I 1704 tager Hans i hvert fald til Oslo/Christiania i Norge for der at videreuddanne sig til prokurator.

Som nævnt på denne artikels side 1 med tilhørende note (9) har Dover-kapellanden Niels Pedersen Bredals grandtante Lucie Jørgensdatter Bull og hendes mand, provst Niels Pedersen Bredal i Tromsø siden 1660'erne i et vist omfang taget sig af Dover-kapellandens farbror, Lars Fabiansen Bredal, hvis børn arver efter Tromsø-provsten i 1697. Grandtanten Lucie Jørgensdatter Bull er selv kusine til Hole-præsten Henrik Andersen Opdals mor. Det er sandsynligvis årsagen til, at Hans Nielsen Bredal ifølge Ringerikes Tingbog i 1705 ses at være præceptor netop for sognepræst Henrik Andersen Opdals børn i Hole (ca. 20 km NV for Oslo)⁹¹.

Her bistår han præsten juridisk i en sag, der involverer et drab begået af en af Henrik Andersen Opdals arbejdskarle.

Året efter varetager Hans Nielsen Bredal en anden sag, der angår sognepræstens hustru.⁹² Hun udsættes for spredning af falske rygter med beskyldninger om medvirken til et muligt barnedrab, der påstås begået af en pige i præstegården. Præstefruen beskyldes for at dække over pigen og have bortskaffet liget ved at brænde det i ovnen.

Efter lang tid og flere retsmøder får Hans Nielsen Bredal retten til at afvise alle beskyldningerne som grundløse og få løsladt den stakkels pige, der længe har været holdt fængslet. Rygtesprederen dømmes, og han erkender sit falske udsagn, men slipper med at give en offentlig undskyldning og uden at skulle betale erstatning til pigen og præstens hustru. Han forsvarer sig med, at han var så drukken, da han fremsatte sine falske påstande, at han ikke kunne huske, hvad han havde sagt, så folk burde ikke have troet på hans snak.

I 1705 gifter Hans sig med præstens datter Rebekka Henriksdatter Opdal. På vielsestidspunktet venter parret allerede deres første barn. Hans får dog kongebrev på, at lejemålet ikke vil forhindre ham i siden at få gejstligt embede, hvis han skulle ønske det.⁹³ Af dette kongebrev fremgår udtrykkeligt, at Hans Bredal i Hole er studiosus, hvilket altså beviser, at han må være én af de to førnævnte Hans Bredal'er.

I de følgende år arbejder Hans Bredal på forskellige advokatkontorer m.v. i Oslo/Christiania.

Beviset på, at det **ikke** er Hans Pedersen Bredal, der bliver prokurator i Oslo, findes i et norsk kongebrev af 23. juni 1714, hvoraf fremgår følgende: "Hans Nielsen Bredal af Christiania, Brev at maa, som Procurator for alle Over og Under Retter i Norge, betiene alle og enhver som det begierer."

Hermed kan det konkluderes, at det vitterlig **er** Hans Nielsen Bredal, der bliver gift med Rebekka Opdal og i 1714 er prokurator i Norge. Han arbejder nogle år som sådan, og bliver i 1716 bergskriver ved kobberværket i Røros. I starten af 1720'erne bliver han så direktør for værket og har denne stilling frem til sin død i 1736. Hustruen Rebekka dør i 1729, og han gifter sig året efter med frøken Sara Harboe, der efterlever ham. Hans økonomiske forhold udvikler sig desværre dårligt, og ved skiftet tre år efter hans død ses han at være fallit.

Ifølge en af Lengnick udarbejdet stamtavle skulle Hans Nielsen Bredal have haft i alt 12 sønner og to døtre i sine to ægteskaber. Ved skiftet efter ham (i 1639)⁹⁴ ses dog kun otte børn i live (heraf tre piger, så Lengnicks oplysninger er ikke helt korrekte), alle de otte kendte børn er af 1. ægteskab, nemlig:

Anna Maria (måske opkaldt efter sin fars halvsøster), Abraham Drejer, Christian Frost, Bernt Mølman, Søren Bygbal, Anders, Sara Katharina, Theodorus og Anna Rebecca.

Hans Nielsen Bredal er stamfar til Bredalslægtens store norske Røros-gren. Blandt hans mange børn ses som nævnt sønnen Søren Bygbal, der i 1748 bliver kapellan og i 1757 sognepræst i Borre på Møn og fra 1775 og til sin død i 1791 sognepræst i Middelfart. Han fik efter sigende 11 børn, men kun seks af disse ses i Borre kirkebog mens tre andre ses i skifter fra Middelfart. Der er således også en dansk efterslægt af Røros-grenen.

For yderligere information om Røros-grenen henvises i øvrigt til Esmarchs bog, der har en udmærket og omfattende oversigt over denne gren af Bredalslægten.⁹⁵

- **Iver Johan Pedersen Bredal** immatrikuleres i 1686 som privatundervist student⁹⁶. Han er antagelig født senest 1664. 27. april 1689 får han nemlig - efter farens ansøgning - "kgf. Bevilling" at være kapellan for sin far i Dover og tillige betjene Veng⁹⁷. Han hedder nok Iver efter sin oldefar. Hvis der ikke er en ældre bror, Fabian, så taler navnekombinationen for, at Peder ikke **har** ønsket at opkalde børn efter sin morddømte far.

Iver Johan er gift med Magdalene Sibylle Lauritsdatter Brorson (*1666, † januar 1734, Torrild). Hendes bror Jacob er gift med Iver Johans søster Anne (se side 10, 11, 12, 15, 16 og 17), og hendes søster Anne Cathrine er præstefru i Hundslund (se side 11 og 12) og tante til Karen Nielsdatter Friis (Jacob Jensen Müllers hustru).

Iver Johan, der er barnløs, dør ung i starten af 1692. Han er da sognepræst. Peder Fabiansen må derfor være død eller fratrådt embedet inden da. Jacob Jensen Müller kaldes 9. maj 1692 som ny sognepræst til Dover & Veng, og han påbegynder den ældst bevarede kirkebog ved sin tiltrædelse.

- **Peder Pedersen Bredal** er desværre temmelig mangelfuldt dokumenteret, og i modsætning til sine to andre kendte brødre har han aldrig været indskrevet på Københavns Universitet.

Han er gift senest 1697 og får to små børn omkring år 1700, så det er sandsynligt, at han er født efter 1665, hvilket i givet fald gør ham til den yngste af Peder Fabiansen Bredals tre kendte sønner.

Det fremgår klart af et skifte efter ham i 1706, at han er søn af Peder Fabiansen og Karen Nielsdatter. Han er på dette tidspunkt bedemand i Store Strandstræde, hvor bedemændene har et lighus, men hans bolig er i et lejet hus på Dronningens Tværgade.

Hans hustru, Dorthe Mogensdatter, efterlever ham. Hans mor og søster nævnes også, hvorimod der ikke ses nogen børn omtalt i skiftet, til trods for at parret med sikkerhed havde fået mindst 2 børn – dette må så betyde, at begge børn må være døde som små, men der findes desværre hverken vielses- eller begravelsesoptegnelser i kirkebogen for Sankt Nikolaj Sogn førend langt senere.

Der har dog som nævnt været mindst følgende børn i ægteskabet, nemlig: sønnen Uldrich Christian, døbt 27/4 1698 i Skt. Nicolai Kirke og datteren Christiana, døbt sammesteds 25/7 1702.

Det er temmelig overraskende at se, hvilke uhyre fornemme faddere, der optræder ved sønnen Uldrich Christians dåb i 1698. Blandt fadderne er nemlig den norske statholder Uldrich Frederik Gyldenløve (Frederik III's søn med Margrethe Pape), hans hustru Antoinetta Augusta, deres datter Charlotta Amalia og hendes ægteemand og fætter Christian Uldrich Gyldenløve (søn af statholderens halvbror Christian V og Sophie Amalie Moth) samt sidstnævntes bror, generaladmiral Uldrich Christian Gyldenløve (NB: han kaldes Uldrich Friederich personer i kirkebogen).

Det kunne være interessant at vide, hvilken relation disse prominente personer mon kunne have haft til bedemanden Peder Bredal eller hans hustru, men der ses desværre ingen yderligere oplysninger herom.

Ved datterens Christianas dåb fire år senere er det nogle langt mindre fremtrædende borgere, der ses som faddere. Blot én af fadderne fra første dåb genses her, nemlig Jochum Knapsted, der er købmand og ejer af gæstgiveriet "Knapstedgaarden". Der nævnes herudover også en Niels Laursens hustru og datter i Store Strandstræde som faddere for Christiana, og det er i et kammer i huset hos Niels Laursen, at enken Dorthe Mogensdatter opholder sig ved skifteafholdelsen i 1706.

- **Mette Pedersdatter Bredal** (*senest 1666, † mellem okt. 1682 og feb. 1684), velsagtens opkaldt efter sin farmor. Gift med præst i Sjelle Christen Madsen Sommer (*1654, †1720).

Parret får en datter, Johanne Marie Christensdatter Sommer, der i 1701 bliver gift med præsten Søren Ottesen Grønbæk i Røgen-Sporup. Hun begraves 11/6 1758 i Røgen og har da ingen livsarvinger.

Efter Mettes død gifter Christen sig med Otte Thomesen Lyngaas datter Ida Margrethe, hvis faster Mette er gift med præsten Niels Sørensen Nykirke i Lyngby-Albøge. Ida Margrethe er dermed stedkusine til Birgitte Pedersdatter Bredals svigerfar.

Ida Margrethes og Christens søn, Mads Christensen Sommer, bliver herredsfoged i Bjerre Herred, hvor han i 1728 bliver lavværge for Anne Johansdatter Richter i Nebsager/Bjerre⁹⁸. Hun er da enke efter degnen Jens Nielsen Bredal Schygge, som er søn af Niels Schygge (forpagteren på Vedtofte) og Anne Margrethe Jensdatter Bredal (Klovborgpræstens datter) og stedsøn af rektor Erik Bredal.

Mads Christensen Sommers halvsøster Johanne Maries mor, Mette Pedersdatter Bredal, er halvkusine til Jens Nielsen Schygge, hvis mor er kusine til Peder Fabiansen Bredal, og hvis stedfar, rektor Erik Bredal, sandsynligvis er hans kvartfætter.

- **Karen Pedersdatter Bredal** (*ca. 1668, †1758 (begr. 12/12), 90 år gl. i Hvirring) – gift 17/2 1695 i Dover med Holger Bredals personlige kapellan Laurits Holst fra Klovborg⁹⁹. Der nævnes ingen Laurits Holst i universitetsmatriklen før 1697 (en student fra Viborg), men der findes dog et antal studenter med fornavnet Laurits. Laurits kan evt. være en af disse, eller han kan have studeret i udlandet.

Iflg. kirkebogen forrettes vielsen i Dover af Hr. Christen [Madsen Sommer] i Sjelle, dvs. brudens svoger, hvis afdøde 1. hustru, Mette, var søster til Karen. Bruden omtales her som "hans" forrige kones syster (hvor der grammatisk burde have stået "sin" – samme formulering ses også i den efterfølgende optegnelse.)

Det – grammatisk ukorrekte – udsagn har derfor ført til en fejl i Wibergs originale udgivelse, hvor det forkert fremgik, at Laurits Holst skulle have været gift 1. gang i 1689 med en Cathrine Bredal, som vistnok skulle være fra Klovborg-Tyrsting-Grædstrup. Forvirringen øges ved, at Karen og Cathrine er synonyme, der ofte brugtes i flæng, og kapellanens dokumenterede hustru, Karen, havde jo – helt korrekt – boet i Klovborg.

Wiberg har altså troet, at det Laurits Holst selv, der først var gift med brudens afdøde søster, men i virkeligheden var det jo altså præsten! Fejlen **er** rettet på wiberg-net.dk. 😊

Mens de bor i Klovborg, får Laurits Holst og Karen Pedersdatter ca. 1698 en datter, Anne Birgitte Holst (sandsynligvis opkaldt efter sin da nyligt afdøde moster Anne og efter sin anden moster eller sin mormors mor Birgitte). Anne Birgitte bliver gift 13/5 1735 i Horsens med skolemester Jonas Herlufsen Dalhof. Han må pga. sit job være nær bekendt af rektor Erik Bredal, der dør 7 måneder senere. Jonas dør selv i foråret 1768, og Anne Birgitte dør et halvt år senere. Hun begraves 8/10 1768 i Horsens og er da anført med alder 70 år.

Den 5. marts 1700 får Laurits Holst og Karen også en søn, Peder Lauritsen Holst, der bliver født i Skade Præstegaard¹⁰⁰ i Klovborg sogn. Han er sandsynligvis opkaldt efter sin morfar.

Umiddelbart efter Peder Lauritsen Holsts fødsel flytter forældrene Karen og Laurits kortvarigt til Linå-Dallerup Sogne i 1700-1701, hvor Laurits bliver residerende kapellan, før han 20/12 1701 bliver indsat som sognepræst i Veggerslev-Villersø ved Grenå. Laurits dør allerede 19/3 1713. Enken, Karen Pedersdatter Bredal, dør først 45 år senere og begraves 12/12 1758¹⁰¹ i Hvirring, 90 år gl. På dette tidspunkt bor hun ved sønnen Peder, der da er præst (og provst) i Hvirring-Hornborg.

Peder Lauritsen Holst optages på Universitetet allerede i 1718 (måske som student fra Sæby eller Holstebro). I universitetsmatriklen nævnes han "af Holstebro", men med en note om, at dette måske er en fejl. I 1730 bliver han cand.theol. Den 21/9 1740 ordineres han som sognekapellan i Vejle og 6/10 1741 tillige som sognepræst i Vinding. Herfra forflyttes han allerede 13/4 1742 til sit blivende embede som sognepræst i Hvirring & Hornborg, hvor han dør 5/6 1762.

Peder Lauritsen Holsts degn i Hvirring, Herluf Dalhof, er brorsøn til Peder Lauritsens svoger, skolemester Jonas Herlufsen Dalhof i Horsens, som er fadder til degnens datter, som døbes i Hvirring 17/1 1751.¹⁰²

Degnen, der altså er præsten Peders søsters nevø, har i et senere manuskript givet en farverig skildring af Peder Holsts liv og levned¹⁰³. Han oplyser i øvrigt (i modstrid med matriklen), at Peder faktisk er optaget på universitetet som student fra skolen i Grenå (hvilket geografisk giver god mening), og at han er præstesøn fra Karlby (nabolandsby til Veggerslev). Måske er Karen Pedersdatter Bredal flyttet til nabosognet til Veggerslev efter Laurits Holsts død i 1713 og den nye præsts overtagelse af præstegården?

- **Anne Pedersdatter Bredal**, (*før 1675, Dover, † ca. 1696), antagelig opkaldt efter sin oldemor. Gift 19/2 1696 i Dover med Jacob Brorson, kontrollør og konsumptionsforvalter i Assens. En datter, Anne Jacobsdatter Brorson, bliver døbt allerede 9. maj samme år i Dover. Hendes faster, Magdalene Sibylle (*1666, † 1734), der er enke efter Annes bror Iver Johan, er gudmor. Anne Pedersdatter Bredal dør formodentlig ved fødslen, da datteren får hendes fornavn, men morens begravelse er hverken fundet i Dover eller Assens.

Jacob Brorson bliver gift igen før 1702 med Mette Kirstine From. De får en datter, Øllegaard, døbt 27/1 1703 i Kbh. Nicolai Kirke og 4 andre børn, alle døbt i Assens: Laurits, døbt 6/5 1705, Helena, døbt 2/3 1707, Anna Maria, døbt 2/8 1709 og Iver Johan, døbt 5/3 1712. Jacob Brorson dør i 1742 og begravnes i Assens 7/3.

Anne og Jacobs fælles datter, Anne, bliver gift med præsten Emmerich Olufsen Hjerm i Vandborg.

- **Birgitte Pedersdatter Bredal**, (*ca. 1660? Dover, † før 1705) er gift¹⁰⁴ med kapellan Søren Nielsen Lyngbye i Brabrand-Kasted, der er sønnesøn af præsten Niels Sørensen Nykirk i Lyngby-Albøge. Birgitte og Søren har 3 døtre, Mette, Else (skifte 11/5 1744, Balling) og Ellen.¹⁰⁵

Datteren Mette bliver gift i 1702 med Aarhus-købmanden Morten Mortensen Hvass (*1649, †jan 1726, Aarhus, skifte 23/12), der da er enkemand efter Margrethe Mogensdatter Juel.¹⁰⁶

Datteren Else bliver viet i Røgen 15/7 1706 til præsten Johan Melchior Hansen Hyphoff i Balling-Volling. Røgen-præsten, der vier dem, er Søren Ottesen Grønbæk, der er gift med Elses kusine Johanne Marie Christensdatter Sommer. Wiberg anfører Elses fødselsår til at være ca. 1681, og i så fald må hendes mor Birgitte altså selv være født før 1665 og nok være blevet opkaldt efter sin mormor, Birgitte Andersdatter i Assens (se side 9).

Datteren Ellen gifter sig med farens kapellan og eftermand, Anders Jespersen Hutfeld (* ca. 1666, † 1730, Brabrand). Han er som nævnt på side 11 dattersøn af forstanderen på Herlufsholm, Christen Clemensen Smagbier og Mette Madsdatter Jacobæa. Sidstnævnte Mette Madsdatter Jacobæa og hendes kusine Sidsel Amerinus (se side 4) er begge børnebørn af Bredalfamiliens gamle ven biskop Jacob Madsen fra Vejle, og Sidsel er altså "grand-grandkusine" til Anders Jespersen Hutfeld, og hun er – som nævnt adskillige gange tidligere - gift med Mads Andersen Bredal i Bredsten, der er Peder Fabiansens mors fætter. Ellen nævnes som død ved skifte efter sin farmors kusine Anne Nielsdatter Kjeldsen i Aarhus i februar 1705 (forrige note). Ifølge Wibergs Præstehistorie (originaludgaven) må hun endda være død før 21/7 1697, for da gifter Anders Jespersen Hutfeld sig igen med Karen Arrildsdatter Bentzen. Ellen er i så fald nok selv født **før** 1680, hvilket indikerer, at hendes mor, Birgitte Pedersdatter, må være født endnu tidligere end 1665.

Dover-Veng præsten Jacob Jensen Müllers hustru Karen Nielsdatter Friis' farmor, Karen Clemensdatter Smagbier¹⁰⁷, er halvsøster til ovennævnte Christen Clemensen Smagbier (kaldt Clementin).

Christen Clemensen Clementin, hans hustru og to af deres 7 børn dør i peståret 1654.

Af parrets 5 overlevende børn bliver sønnen Jacob præst i Hvorslev og Gjærning, hvor han ægter præsten Inger Lind. Hun er moster til den ovenfor nævnte præst Søren Ottesen Grønbæk i Røgen-Sporup, der i sit 3. ægteskab er gift med Peder Fabiansens barnebarn Johanne Marie Christensdatter Sommer¹⁰⁸ (se ovenfor samt på side 13 og 16).

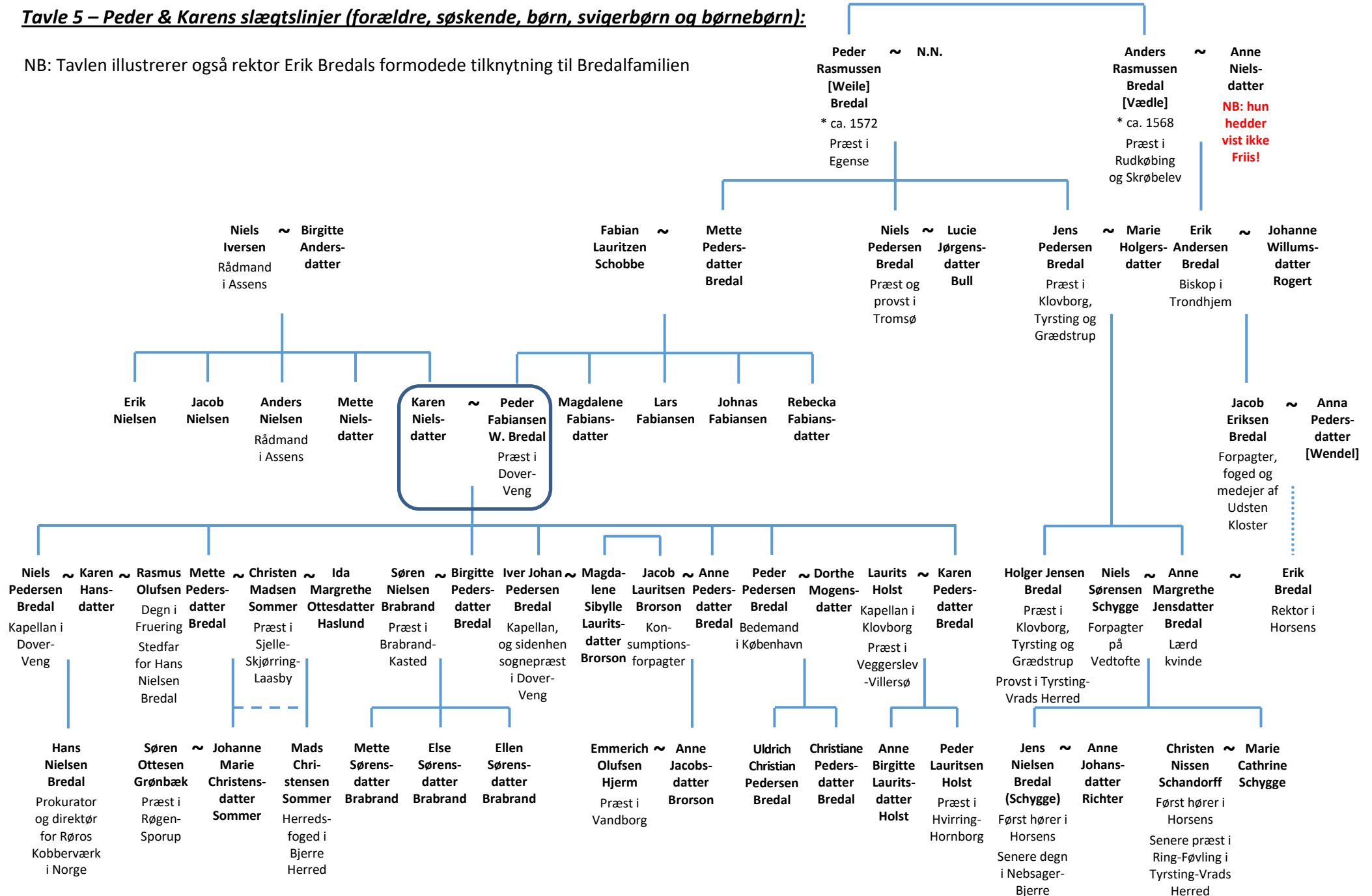
Pastor Grønbæks bror, Christian Ottesen Brasch, er gift med Elisabeth Jensdatter Augsburg¹⁰⁹, hvis stedmor, Lisbeth Mikkelsdatter, er søster til den Karen Mikkelsdatter, der er gift med Anders Jensen Bredal i Davding (der som tidligere nævnt er søn af Jens Pedersen Bredal i Klovborg, bror til provst Holger Jensen Bredal, svoger til rektor Erik Bredal og fætter til Peder Fabiansen Bredal).

Jacob Clementins søster Sidsel er mor til Anders Jespersen Hutfeld¹¹⁰, der som anført ovenfor bliver gift med Ellen Sørensdatter Brabrand¹¹¹, der også er barnebarn af Peder Fabiansen og oldebarn af den førnævnte Niels Sørensen Nykirke.

Alt i alt har præsteparret Peder Fabiansen Bredal og Karen Nielsdatter i Dover-Veng således mindst 3 sønner, 4 døtre og 10 børnebørn, der alle er beskrevet i denne artikel.

Tavle 5 – Peder & Karens slægtslinjer (forældre, søskende, børn, svigerbørn og børnebørn):

NB: Tavlen illustrerer også rektor Erik Bredals formodede tilknytning til Bredalfamilien

3. Konklusion:

Som nævnt er målet for mine undersøgelser blevet opfyldt. Jeg har fundet den dokumentation for Peder Fabiansens ophav, som jeg søgte efter, og det er dermed endegyldigt fastlagt, at – og hvordan – Peder Fabiansen Bredal indgår i den kendte præsteslægt Bredal fra Vejle. Undersøgelserne har samtidig afdækket en helt uventet, usædvanlig og dramatisk familiehistorie for en dansk præst i 1600'tallet.

I 3. version af denne artikel blev det med 100% sikkerhed bevist, at den norske Røros-slægt Bredal nedstammer fra Peder Fabiansen og dermed er en "kvindelinje" af den danske Bredalslægt fra Vejle.

I denne 4. version er der især tilføjet nye oplysninger om den hidtil ukendte 3. søn, Peder, som Erik Brejl havde lokaliseret i forbindelse med sin udarbejdelse af skifteuddrag fra København.

Undersøgelserne har herudover afdækket en lang række andre, hidtil udokumenterede slægts- og årsags-sammenhænge, der bl.a. giver bedre forståelse af, hvordan en lang række præster har opnået deres embeder.

Som et biprodukt af undersøgelserne er der løbende blevet påvist en del fejl eller mangler i forskellige, ofte benyttede sekundære kilder – herunder også i Wibergs præstehistorie, hvor netudgaven derfor er blevet opdateret med de nyfundne data.

Forhåbentlig kan denne artikel således også bidrage til, at fejlagtig information andre steder – vel især i diverse slægtsprogrammer på Internettet, men måske også i diverse private slægtsoptegnelser – nu også vil kunne blive opdateret.

© 2023

Ole Kaalund Rasmussen

Kommentarer til illustrationerne:

I artiklens tavler angiver en fuldt optrukken linje en fuldt dokumenteret slægtsforbindelse, en stiplet linje angiver dokumenterede halvsøskende, mens en **prikket** linje angiver en sandsynliggjort, men stadig **udokumenteret** teori om en slægtsrelation mellem dokumenterede personer.

Linjer af forskellig farve, der skærer hinanden, er **ikke** forbundne.

Som udgangspunkt inkluderer tavlerne kun "bipersoner", der er relevante i forhold til artikelteksten. Artiklens tavler er altså langt fra komplette. De tjener udelukkende til at illustrere de i artiklen beskrevne slægtsrelationer. Peder Fabiansens direkte slægt i lige op- og nedstigende linje er dog søgt anført så komplet som muligt inden for de viste generationer.

For yderligere information om Bredalslægten henviser jeg til det anførte kilde- og referencemateriale, samt til artiklerne om "Borgmester Jens Bredals hustru i Ringkøbing, Helvig Borchardsdatter" og "Om biskop Erich Bredal, hans hustru og deres efterslægt", der ligeledes er udgivet på wiberg-net.dk's artikelside.

Anvendte principper for sideangivelse:

- Når der i denne artikel fx står "side 9", så henviser det til side 9 i selve artiklen.
- Henvises der til en side i en bog med alm. sidetal, sker det med betegnelsen **pg.** – eksempelvis "pg. 27".
- Har en bog kun arknumre anført på højresiden, så refereres der til dens sider på følgende vis¹¹²:
  - Står der fx tallet 80 på højresiden, benævnes denne højreside "fol. 80r" (folio recto = forside).
  - Venstresiden er så bagsiden af forrige ark og benævnes derfor "fol. 79v" (folio verso = bagside).

Bilag:

Sagsreferat og dom, Kongens Retterting, 2. maj 1639

Dette afsnit er en afskrift af tekst fra Herredags Dombog Nr. 41.

[Fol. 331v](#)

Anno 1639 den 2. Majus

Fabian Lauritzen
i Møllegaard

it:

Landsdommer i
Fyn

Sad Retten,

Kongl. Maytt: [Christian IV]

herr Christian Friiß, [Kongens] Cantzeler

herr Jørgen Wrne, Rigens Marsch

herr Claus Daa, Rigens Admiral

herr Mogens Kaaß

herr Thage Tott

herr Christian Thommesen [Sehested], Rigens Cantzeler

herr Corfitz Wlfeld, Stattholder

For os war Sc[hi]-
ckitt Fabian La[u]-
ritzen i Møllegaa[rd]
och haffde med [en]
egen Steffning wdj
rette steffnet oß
elskelige Clauß
Brockenhus til Br[o]
holm wor mand [och] Th[ie]
ner, Landzdomm[er]

wdj wort Land Fyn for en domb hand paa Fynboe La[ndz]thing den 15. Augusti nestforleden schall haffue dømbt och affsagt, wdj huilcken hans domb, hand schall haffue Conf[ir]meret och stadfest ett Sandemends Eed och Thoug, som 8 othensee herretz Sandmend hannem den 6 Junji nest tillforn schall haffue offuersoren, huorwdj de wden nogen louglig eller sandru beuißning, schall haffue sorete hannem till itt Mordische Aaraad formedelst hues drab paa affgangen M. Raßmuß Lauritzen i Werninge schal were ....

[Fol. 332r](#)

.... beganget, wed huilcken hans Confirmatzdomb hand formeener sig høyeligen och imoed Retten at were forwretted, aff effterschreffne Aarsager. Først wdj dett, at huercken for Sandmendene eller hannem schall haffue weret førtt eller fremlagtt nogen louglig beuiß, enten wed louglig forhuerffuede Windesbyrd eller andett, huormed hand eller de kunde haffue nogen wiß grund eller Fundament hannem saaledes imod stoer Wschyldighed att fra suerge och dømme hans Lijff, ære och goetz, som di giort haffuer, mens ickun allene effter nogen hans Wuenners hadsche digt och optenckende, som de *dennem* sielff till behielpning och hans Wederparterne til Wilge giort och opdigted haffuer, huilcket dog imod hin anden er stridige, och icke i nogen maade offuer ens stemmer, ey heller med nogen anden sandrue beuiß bestørcked, saa de derforre icke kan agtes for nogen loulige widne effter loughen. For det andet schall och same deres Widne och bekiendelse were giort och sammensancket effter nogle hiemme giorde schriffter och benckebreffue, alleniste effter løse gesnideres Eed och snack, och icke om nogen seendes eller hoeswerendes gierning, som sig paa Ere og Lijff kunde heden(?) tye. For det Thredie schall och same Winde, saauelsom Sandemends Thougett were scheed wden loulig giffuen Kald och Warsell, och i hans frauerselse imidler Thied hand effter gottfolckes schriffuelse och begiering haffuer weret forreist aff Landett, saa hand icke dertill af den Aarsage da haffuer wist at suare eller sig erklere, huorfoer der hannd ....

[Fol. 332v](#)

.... sligt haffuer spurdt och fornummet haffuer weret foraarsaget, woress Beschermselse at erlange, som hannem och naadigste er bleffuen meddeelt, att hand jmod slig hans Wuenners haadsche digt och optenckende kunde komme till lofflig erklehring. For det fierde schall och befindes att naar for^{ne} hiemme gjorde schriffter og bekiendelse, som for^{ne} hans wederparter baade hiemme och til Thinge givet haffuer, retteligen maa bliffue anseett, da schall det befindes att de sielffuer haffuer fragangit en part aff huis de tilforne haffuer bekiendt, aff huilcken Aarsage hand wnderdanigste formeener en huer rettsindig nocksom kand haffue i agt, att slige deres winder saauit det hannem angaar, icke kand agtes sandrue. For det fembte og sidste, schall hand och der hand saa Wschyldig er paa soeren och effterstrebett, med hans Steffning for hannem till sueckelse indsteffnet same Sandmends Eed og Thoug, saauelsom huis Sanckelwinder och andet derpaa grundet er, och det effter huis loulig erklering, som hand da haffde hafft at fremlegge, begieret magteløes, da schall hand hannem sligt haffue weyret, och hannem gansche aldeles affuist, och siden same dag effter hans Wederpartes steffning wden nogen opsettelse, som fornemmelig i slig Lijff och Ehre Sager burde att schee Confirmeret och stadfest same Eed och Thoug, och i saa ....

[Fol. 333r](#)

.... maader imod ald loulig beuiß Rettmeßig føye eller thillgang, hannem Lijff och Ehre fradømte, och icke det ringeste aff hans erklering willet agted eller anseett, formeener derfor at hand med saadan sin domb hannem stoerligen schall haffue forwrettet. Saa den derforre med ald huis forregaaende och derpaa grundet er, saauit der hannem wedkommer aff for^{ne} Aarsager, och huis Widere beschyldning hannem da kand giffues, endelig burde magteløes at were, och icke komme hannem paa Lijff, ehre eller goetz til nogen forhindring eller schade. Haffde derfor hidsteffnett bem^{te} woress landzdommer, saa och Oß Elskel. her Niels Bielcke paa Frøeberghuß och hans fuldmegtige Preben Hanßen i Langsted med for^{ne} Sandemends Thoug, Corfirmatz dom, och alle huis breffue wdj Sagen kan were forhuerffuit, sampt och affgangen M. Raßmus Lauritzs hustrue, Børn och Arffuinger, nemblig Sidsell Raßmußes, Jens Raßmußen, Anne Raßmus daater, en huer med deres lauguerge, Othensee herrits Sandmend, nemblig Hans Staffensen i Thommerup, Jep Raßmußen i Bregenmose, Hans Juell i Kørup, Hans Jensen i Fangell, Jep Raßmußen i Brylle, Peder Andersen ibm., Henning Raßmußen i Werninge, och Peder Jørgensen ibm. Desligeste Anders Ibsen i Thommerup førrige herretz fouget i Othensee herret, Raßmuß Raßmußen i Eyellstrup, Christen Andersen och Christen Nielßen ibm., Rasmus Knudsen i ....

[Fol. 333v](#)

.... Wbrud, Hans Jenßen i Kalør, Thomes Lauritzen i Throelß, Peder Andersen ibm. och Nielß Matzen i Gundersrud, Hans Nielsen, borgemester i Othensee, Jørgen Mortensen, raadsmand sammesteds, Berthil Hansen paa Hagenschouff, Markor Hanßen i Baga, Simen Simensen i Lildtofft, Peder Matzen i Werninge, Anne Nielßdaater i Bregnemose, Anne Jenßdaater i Brylle, huer med deres lauguerge, Anderß Raßmußen i Werninge, Knud Jørgensens hustrue, børn och arffuinger, Maren Knudsdaater, Jørgen Knudsen, Lauritz Knudsen, Nielß Knudsen och Peder Knudsen, en huer med deres lauguerge, Knud Lauritzen i He[...], Peder Smid i Throdledall, Lauritz Nielsen i Sattgoed, Peder Jørgensen ibm. och Erich Nielsen i Wede, Simon Hansen i Ackerup, Anders Jørgensen i Flemmeløs, Ni[els] Hansen i Staa Lidle, Jørgen Hansen, Gammel Han[s] Nielsen ibm., Jacob Nielsen i Sletterup, Anderß Nielsen i Brede, Lauritz Nielsen paa Roeld, Anderß Nielsen Schreder, Hans Matzen i Harby, Peder Hansen i Woltofft, Raßmus Nielsen i Stuberup, Anders Søffrensen i Lyerup, Lauritz Raßmußen i Saltoffte, Simon Andersen i Melby, Peder Jørgensen i Ebberup, Anderß Hansen i Resenlund, saa och Matz Hansen och Hans Raßmußen, om nogen af de for^{ne} will haffue der noget till at suare. Och nu for os i Rette lagdes bem^{te} woress landsdommers indsteff[n]te]...

[Fol. 334r](#)

.... domb aff Fynbo Landzthing wdsted den 15 Augusti 1638, huorwdj findes indført for landsdommer at were i Rette lagt, de otte Odensee herrets Sandemends Thoug, huorwed Fabian Lauritzen er soeren fra sin fred och meldes, Hans Staffensen i Thommerup, Jep Raßmußen i Bregne-moese, Hans Juell i Kørup, Hans Jensen i Fangell, Jep Raßmußen i Brylle, Peder Andersen ibm., Henning Raßmußen i Werninge och Peder Jørgensen ibm., en effter anden lagde haand paa Bogh, soer och sagde, att effterdj med windesbyrd war beuist, att Hans Raßmußen Størckeløß, fød i Kørup, om natter thide i Mørck og Molm, haffuer ligget i Weye och laue for affgangen M. Raßmus Lauritzen, och hannem [paa] mordische Wiiß ihiell schutt och ombragt, da haffuer hand drefft sageløß mand, och burde derfor sin freed at miste, och huor hand betreffes kunde paa sitt Lijff at straffes effter lougen. Belangende Fabian Lauritzen, da formedelst adschillige sagens documenter formelder, att hand i same mordische drab haffuer werit meduidere, M. Raßmus och er schutt med hans bøße, sampt Winder og bekiendelser beuiser, hand och for Sagen war bortt rømt, da soer de hannem Aaraad paa att lide effter Lougen. Derpaa bad de dennem saa sandt Gud til hielp, som same Sandemends Eed med indførde documenter till indhold findes befatted. Och er herpaa aff bem^{te} vores landsdommer effter indsteffningen ....

[Fol. 334v](#)

.... saaledes senterit, at effterdj Sandmendene aff adschillige baade Windesbyrd och bekiendelser, som medgiørlig gierning i for^{ne} Mordsagh offuer ens kommer och bestørckes, Fabian Schauben, saauelsom Hanß Størckeløß och for sagen ware bort rømt, da haffde Sandmendene nocksom føye till det de giort haffuer, saa deris Eed och Thoug burde wed magt at bliffue. Och for oß war i Rette for^{ne} Fabian Lauritzen, och formeente wnderdanigsten, med bem^{te} vores landzdommers indsteffnet Confirmatz domb, saauelsom med for^{ne} Sandemends Thoug at were forwretted och burde magteløß bliffue och icke komme hannem til hinder eller schade paa Lijff, Ehre eller goetz i nogen maader. Derimod at suare war och i Rette for^{ne} Prebiørn Hansen paa bem^{te} sin hoßbonds wegne och formeente och Wnderdanigsten bem^{te} landzdommers domb saa rettmeßig at were dømbt, att den burde wed magt att bliffue, och for^{ne} Fabian Lauritzen for saadanne sine begangene gierninger at lide och straffes som wedbør. Och dersom nogen wden bem^{te} hans Hoßbund kunde meene sig til hans hoffuetloed at were berettiget, huilcket hand icke billigen formodes, da formeente hand Wnderdanigsten paa bem^{te} sin Hoßbunds Wegne, for saadan Wnødig steffning billig omkostning wdj for^{ne} Fabians Boe och goetz huor det findes kunde ...

[Fol. 335r](#)

.... att erstattes. War och tilstede bem^{te} vores landzdommer och Wnderdanigste formeente med sin domb for^{ne} Fabian Lauritzen ingen Wrett att haffue tilføyett, men den saa rettmeßigh att were senterit, att den burde wed magt at bliffue. Med flere Ord Parterne jmellem faldt.

Da effter Thiltale, Giensuar och denne Sags Leylighed, Effterdj befindes, att Fabian haffuer hafft Wdstand med den affliffuede, der och føres adschillige Winder och bekiendelser baade af Matz Hanßen, Knud Møller och effter draberens Hanß Rasmusens bekiendelse, och andre om Fabians forhandling, om hans Bøßelaan til gierningen, om Bøßens affirexsell meed det Werge, om adschillige Penges forsendelse till draberen, om Thrudsell moed draberen, for hand icke wille nøyes, Fabian och haffuer holdet sig til siede. Marcuß Bagaa haffuer wundett, att draberen war hoes hannem, och biede effter Penge fra Fabian. Hans suoger Simen Simensen och winder, att hand oft hørt haffde, de Schauben at haffue handlet imellem sig om samme drab. Faderen och sielffuer icke haffuer for Retten endelig hannem befried, och Fabian derimod inted fremfører till sin Wndschyldning, andet end sin egen benegtelse, och hans Fader hannem paa sitt yderste haffuer for Gierningen wndschyldt.

Er derpaa for Retten affsagt, att Landzdommers dom bør at bliffue wed magt. Datum ut Supra.

Noter og kildehenvisninger:

- ¹ Generelle oplysninger om danske præster og deres familie stammer, hvor intet andet er anført, fra S. V. Wiberg: *Personalhistoriske, statistiske og genealogiske bidrag til en almindelig dansk præstehistorie*, Bd. 1-5, Odense 1870-1878. I praksis er anvendt både den originale, trykte version og den nye, reviderede og digitale udgave på web-adressen: <https://wiberg-net.dk/>
- ² Københavns Universitets matrikels 1. bind er desværre gået tabt, men er forsøgt rekonstrueret i et vist omfang i værket H. Friis-Petersen: *Studenterne ved Københavns Universitet 1479-1602 m. tillæg for hhv. 1603-1608 og 1608-1611*. (1942)

De efterfølgende bind af universitetsmatriklen er i perioden 1890-1912 udgivet i København i 3-bindsværket S. Birket-Smidt: *Kjøbenhavns Universitets Matrikel (1611-1829)*.
1. bind findes tilgængelig på wiberg-net.dk i scannet version som to pdf-filer for hhv. 1611-1642 og 1643-1667.
2. bind (1667-1740) findes tilgængelig på https://www.kb.dk/e-mat/dod/130001657810_bw.pdf.
3. bind (1740 – 1828) findes tilgængelig på https://www.kb.dk/e-mat/dod/130001657829_bw.pdf.
- ³ Ole K. Rasmussen: *Borgmester Jens Bredals hustru i Ringkøbing, Helvig Borchardsdatter*. 4. udgave, revideret februar 2022, udgivet på "Wiberg-net.dk"-projektets artikelside: <https://wiberg-net.dk/A-Borchard.pdf>
- ⁴ S. Birket-Schmidt: *Kjøbenhavns Universitets Matrikel (1611-1829)*, bind 1, pg. 206:
<https://wiberg-net.dk/KS-KUM1-1643-1667.pdf>
- ⁵ *Geheimarkivet II*, pg. 136, linje 11 mf: <https://archive.org/stream/aarsberetninger05wegegoog#page/n210/mode/2up>
- ⁶ Organisationens hjemmeside: www.familysearch.org
- ⁷ Oplysningerne er fundet af Randi Rostrup i *Tromsø/Troms prosti, Skifteprotokoll, 1697-1761*, fol. 4v-11v der omhandler skifte i Tromsø præstegård den 5. juli 1697 efter provst og sognepræst Niels Pedersen Bredal. Se link: <https://media.digitalarkivet.no/view/25146/6>
- ⁸ Stor tak til Randi Rostrup for at gøre mig opmærksom på dette fund og for råd og vejledning i forbindelse med denne artikels udarbejdelse i øvrigt.
- ⁹ Det er sandsynligt, at det er samme Lars [Fabiansen] Bredal, der ved mandtallet i Tromsø 1666 nederst på fol. 419r er anført som husmand under præstegården, hvor præsten jo er hans morbror. Det passer også vældig godt med, at han da har en søn Peder Larsen, der da er blot 16 uger gammel, dvs. født i 1666 og måske opkaldt efter sin farbror eller sin oldefar. Lars Bredal er dog anført som værende 30 år dvs. født ca. 1636, mens vi fra skiftet efter faren må antage at han faktisk er 33-34 år. Se link til mandtallet: <https://media.digitalarkivet.no/view/35532/221?indexing>.
Det forekommer også sandsynligt, at det kan være samme Lars Fabiansen, der nævnes i et præstemandtal i Molde i 1681. I så fald er han faktisk halvfætter til den præst, Anders Eriksen Bredal, der foretager indberetningen. Se link: http://moldeglimt.no/moldefolk/skatter/Folkeskatten_1681/avskrift_1681.html.
- ¹⁰ Skiftets informationer om den barnløse Niels Pedersen Bredals familieforhold fremgår af følgende 2 korte uddrag:

- "Som bem^{te} Sl. Hr. Niels Bredals Arffuinger fornemmis att were En hans Broders børn; Saa og 2de Søsters Børn af huilche den Eene Søstersøns Børn, sl. Lars Fabianßøns Børn, ere i Bergen....."

- "De andre arffuinger, som ere i Jylland ..."
- ¹¹ Skiftet findes i *Odense Byfoged skifteprotokol 1635-1641* på fol. 362r-366r.
Se link: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=17070872#140322,34467633>
- ¹² NB: Antagelig er det i skiftet for hver af de 4 ældste børn anført, hvor mange år der er, til de bliver 16 år gamle.
- ¹³ Svend Larsen: *Studier over det fynske Rådsaristokrati i det 17de Århundrede*, bind II, pg. 114.
- ¹⁴ Skiftet findes i *Odense Byfoged skifteprotokol 1635-1641* på fol. 21v-29v.
Se link: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=17070872#140322,34467287>
- ¹⁵ F. Hjort: *Bidrag til Frøbjergs Historie, Årbog for Odense og Assens Amter 1914*, pg. 221-239
Se link: <https://www.histfyn.dk/PDF/1914/Bidrag%20til%20Fr%C3%B8bjergs%20historie.pdf>

-
- ¹⁶ Skiftet findes i *Odense Byfoged skifteprotokol* 1635-1641, fol. 30r-68r. Gården omtales på fol. 44v.
Se link: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=17070872#140322,34467295>
- ¹⁷ Svend Larsen: *Studier over det fynske Rådsaristokrati i det 17de Århundrede*, bind II, pg. 76-77
- ¹⁸ Folketingsmand Carlsen-Skiødt: Historiske Oplysninger om Gamtofte Sogn, *Årbog for Odense og Assens Amter* 1926, pg. 135. Se link: <https://www.histfyn.dk/PDF/1926/historiske%20oplysninger%20gamtofte%20sogn.pdf>
- ¹⁹ Skiftet findes i *Odense Byfoged skifteprotokol* 1635-1641 på fol. 315v-319r.
Se link: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=17070872#140322,34467584>
- ²⁰ Se Odense bytingbog 1625-1626, fol. 172 r&v (Landsarkivet i Odense), hvor Jens Bertelsen på sin hustru Margrethes og hendes to afdøde søskende Peder og Annes vegne frasiger sig al arv og gæld efter deres for længst afdøde far, Fabian Petersen, væver i Verninge til fordel for Lauritz Schobbe og sønnen Fabian.
Se link: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=20495171#311354,63738516>
Tak til Keith Fobian, som venligt har gjort mig opmærksom på dette arveafkald.
- ²¹ Skiftet findes i *Odense Byfoged skifteprotokol* 1651-1660 på fol. 571r-582r.
Se link: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=17070872#140334,34469543>
- ²² Ditlev Tamm: *Kongens Retterting 1537– 1660*, Danske Jurister og Økonomers Forlag, 2003, sag 5260.
Herredags Dombog 1639, pg. 331v-335r: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/billedviser?epid=17191819#198019,36459361>
- ²³ Gårdhistorier, *Stenløse Sogns Lokalhistoriske Arkivs hjemmeside*: se link <http://www.stenark.dk/moellegaarden/>
- ²⁴ Landsarkivet i Viborg: *Fortegnelse over provster, præster og degne i Århus stift 1645-1690*: - se link: wadschier.dk.
- ²⁵ Se fx opslag om Jacob Madsen Vejle i *Dansk Biografisk Leksikon*: © Den Store Danske, Redaktionen.
Se link: <https://tidsskrift.dk/historiejyskesamling/article/view/36770/38172>
- ²⁶ Evald Tang Kristensen: En Rektorkaldelse i Vejle Skole m. m., Artikel i *Jyske Samlinger*, Bind 4. række, 4 (1924).
Se link: <https://tidsskrift.dk/index.php/historiejyskesamling/article/view/13537/25819>
- ²⁷ Se fortalen til Niels Bredal: *Børne Speigel*, Mads Vingaard, København, 1568.
Se link: <http://www.kb.dk/permalink/2006/manus/696/dan/A2+recto/?var=>

I øvrigt kan henvises til Holger Fr. Rørdams kommenterede genudgivelse for Universitets-Jubilæets Danske Samfund (1894) af samme værk, der indeholder gode biografiske informationer om Niels Bredal og sønnen Rasmus Nielsen Bredal. Dette værk er ligeledes gjort tilgængeligt af Det Kongelige Bibliotek i elektronisk udgave – se link: https://www.kb.dk/e-mat/dod/11530400270A_bw.pdf
- ²⁸ Se fx opslag om Erik Hardenberg i *Dansk Biografisk Leksikon*: © Den Store Danske, Redaktionen.
https://biografiskeleksikon.lex.dk/Erik_Hardenberg
Bemærk, at andre kilder (fx DAA) anfører et andet fødselsår (1529) for Erik Hardenberg
- ²⁹ Nationalmuseet: *Danmarks Kirker*, - om Klovborg Kirke i Vrads herred, pg. 4255-4308.
http://danmarkskirker.natmus.dk/uploads/tx_tcchurchsearch/Aarhus_4255-4308.pdf
- ³⁰ Hvor intet andet er anført, så stammer alle oplysninger om adelsslægter fra *Danmarks Adels Aarbog* (DAA) ved Thiset, Hiort-Lorenzen, Bobé, Teisen. (Dansk Adelsforening), 1884 – 2011. Der er anvendt Finn Holbeks netudgave, her opslag: <https://finnholbek.dk/genealogy/getperson.php?personID=I133&tree=2>
- ³¹ John M. Møller: *Historiske oplysninger om Verninge Sogn*, Odense, 1916, pg. 71, note 3. Forfatteren til denne bog, som jeg ikke kendte til, førend jeg fandt ud af, at Peder Fabiansen var fra Verninge, har således vist sig også at have fundet frem til Peder Fabiansens ophav. Se fx Slægtsforskernes Bibliotek, link: <https://slaegtsbibliotek.dk/807098.pdf>
- ³² Holger Fr. Rørdam: *Kirkehistoriske Samlinger*, 4. Rk. 2. Bind, pg. 682. (se fx Slægtsforskernes Bibliotek) <https://slaegtsbibliotek.dk/920625.pdf>, pg. 682.
- ³³ Landsarkivet i Viborg: *Fortegnelse over provster, præster og degne i Århus stift 1645-1690*: - se link: wadschier.dk.
- ³⁴ Bue Kaae: *Peder Hegelunds Almanakoptegnelser 1565-1613*, Bind I, pg. 487-488.
- ³⁵ Oplysningen findes i skiftet efter lægen Oluf Jacobsen i Odense, der findes i *Odense Byfoged skifteprotokol* 1635-1641 fol. 235v og efterfølgende sider. Heri nævnes udtrykkeligt, at Mads Bredal er præst i Balle i Jylland og at Sidsel er hans hustru. <https://www.sa.dk/ao-soegesider/billedviser?epid=17070872#140322,34467502>.

-
- ³⁶ Erik Brejl: *Tørrild herred Gejstlig skifteprotokol 1685-1774* skifte 2 og 12. Se link: <https://www.brejl.dk/vejlegeist.html#torrild1685>
- ³⁷ Albert Leth & G. L. Wad: *Meddelelser om dimitterede fra Herlufsholm fra skolens stiftelse 1565 til 1875*, trykt som manuskript, Næstved 1875, side 30 (elev nr. 133). Manuskriptet kan downloades fra flg. link: <https://ia801401.us.archive.org/27/items/meddelelseromdi00wadgoog/meddelelseromdi00wadgoog.pdf>
- ³⁸ Peder Andersen Bredals sønner er dokumenteret i artiklen "*Borgmester Jens Bredals hustru i Ringkøbing, Helvig Borchardsdatter*", der er udgivet på "Wiberg-net.dk": <https://wiberg-net.dk/A-Borchard.pdf>
- ³⁹ S. Birket-Smith: Københavns Universitets Matrikel (1611-1829), Bind 1, pg. 310 nederst <https://wiberg-net.dk/KS-KUM1-1643-1667.pdf>
- ⁴⁰ Skifte og auktionsforretning 13/8 1701 efter Anders Jensen Bredal (der ifølge registret er selvejergårdmand på Davdinggaard). I selve skiftet omtales bl.a. hans hustru Karen Michelsdatter, hans bror Holger Jensen Bredal, og hans svoger Erik Bredal (der da er "af Davding"). Se 4. *Jyske Rytterregiments Gods skifteprotokol 1701-1705* fra fol. 34r (opslag 3). De første 33 ark mangler desværre, heriblandt et ukendt antal indledende sider af skiftet efter Anders. Se link: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=17177683#195595,32742575>
- ⁴¹ *Nygårds Sedler* om Jacob Frantzen Bruuns ægteskab: https://www.ddd.dda.dk/nygaard/visning_billed.asp?id=53355&sort=e
Primærkilden: *Jyske Registre* 1689-1694, fol 85v-86r. Se link: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=19981575#272635,51999082>
- ⁴² Marianne Alenius: Opslag i *Dansk Kvindebiografisk Leksikon* vedrørende Anne Margrethe Bredal. Se link: <https://www.kvinfo.dk/side/597/bio/222/origin/170/>
- ⁴³ Carl E. Jørgensen og V.G. Konradsen: *Series rectorum. Danske rektorer ved gymnasier og kurser siden reformationen*. 2. udg.: 1653-1740 (Skanderborg Latinskole)
- ⁴⁴ *Nygårds Sedler* om Erik Bredal: https://www.ddd.dda.dk/nygaard/visning_billed.asp?id=47270&sort=e
- ⁴⁵ *Nygårds Sedler* om degn Jens Nielsen Bredal: https://www.ddd.dda.dk/nygaard/visning_billed.asp?id=47347&sort=e
- Se evt. også skifte efter degnens søster Karen Nielsdatter Bredal i Bellinge (Erik Brejl: *Odense amts gejstlige skifteuddrag*), skifte nr.131: <https://www.brejl.dk/odensegeist.html>
- ⁴⁶ Randi Rostrup: Bidrag til futesoga for Nordhordland og Voss artikel i *Genealogen* nr. 2/2006, ISSN 0807-2191
- ⁴⁷ Kurt Kermit Nielsens hjemmeside ved DIS Danmark, opslag under "*Jyske registre ægteskaber 1660-1799*", del 10 og 11. Se link: <https://kkermit.dk/>
- ⁴⁸ Steffen Hove: *Det blev i familien - en registrering af kongelige bevillinger til ægteskab i forbudne led i Fyns stift 1569-1814*, redigeret af Finn Grandt-Nielsen. Udgivet år 2000. Forlag: Slægtshistorisk Forening, Odense.
- ⁴⁹ Erik Brejl: *Skanderborg amt gejstlige skifteuddrag*, skifte nr. 8. Se link: <https://www.brejl.dk/skbgeist.html>
- ⁵⁰ *Vejle Byfoged, Originale skiftebreve*, bog 4, skifte nr. 84: Skifte efter Mette Hansdatter: Se link: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=17071762#141409,34624980>
- ⁵¹ S. Cawallin: *Lunds Stifts Herdaminne*, del 3, 1856, pg. 119-120. <http://runeberg.org/lundsh/3/0127.html>
- ⁵² Kr. Erslev: *Danmarks Len og Lensmænd i det sextende Aarhundrede*, Jacob Erslevs Forlag, København 1879: <https://archive.org/stream/danmarkslenogle00stifgoog> pg. 30-31 om Nyborg Lens gejstlige jurisdiktion i lenet og pg. 37 om Sunds Herreds (og dermed Ollerups) flytning til Nyborg Len i 1550.
- ⁵³ Kr. Erslev: *Danmarks Len og Lensmænd i det sextende Aarhundrede*, Jacob Erslevs Forlag, København 1879: <https://archive.org/stream/danmarkslenogle00stifgoog> pg. 32-33 om Odense Gaard med stiftslenet.
- ⁵⁴ Holger Fr. Rørdam: Edsbog for Præster og Rektorer i Fyns Stift 1616-1651. *Kirkehistoriske Samlinger*, 3:5 (1884-86), pg. 111-145. Se link: <https://wiberg-net.dk/KS-EdsbogFynSt.htm>

- ⁵⁵ Anthony Svane (informationen fandtes tidligere på *Horsens Statsskoles Hjemmeside*): i afsnit om **Rektorerne**, men hjemmesiden er nu lukket.

Den præst i Vejle er nu død / og afsked haver taget / fra verden, dette stykke brød / (om kongen så behaged) / jeg beder måtte gives mig / en gammel skoleslave.

Fra morgen indtil aftenstund / jeg skolegulvet måler / og slider så den arme mund / ja så af halsen skråler / at sveden af mit pandeben / som hagelstene triller.

Jeg næppe går af skolen ud / og knap kan foden drage, / jeg sukker: O du gode Gud, / hjælp mig fra denne plage. / Gud ved da, at jeg ville vel, / (om himlen så behaged) / at af en gammel skoetræl / det tunge åg blev taget.

- ⁵⁶ Hvor intet andet er anført, så stammer alle oplysninger om adelsslægter fra *Danmarks Adels Aarbog* (DAA) ved Thiset, Hiort-Lorenzen, Bobé, Teisen. (Dansk Adelsforening), 1884–2011. Se Finn Holbeks netudgave: <https://finnholbek.dk/>
- ⁵⁷ Danske Kancelli: *Fynske Registre 1648-1660*, sag nr. 9, 1655, fol. 253 r+v.
Se link: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=19981217#272234,51898440>
- ⁵⁸ *Dover Kirkebog 1692-1785*, pg. 368, øverst:
<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=17122188#160979,27046492>
- ⁵⁹ Svend Larsen: *Studier over det fynske Rådsaristokrati i det 17de Århundrede*, bind II, pg. 304-305
- ⁶⁰ Tak til Lene Dræby Kottal fra Odense for hjælp med fremskaffelse af billedkopi af tingsvidne (*Assens Bytingbog 1668-73*, fol. 257-258).
- ⁶¹ *Garnisons Sogns kirkebog* (intet sidetal) 1691 F – 1697, opslag 216:
<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=17114961#150055,24851381>
- ⁶² Tak til Erik Brejl for henvisning til følgende skifte:
Københavns Byting. Københavns Skiftekommision. Konceptskifter 1706:
<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=17056118#343870,68239738>
- ⁶³ S. Birket-Schmidt: *Kjøbenhavns Universitets Matrikel (1611-1829)*, bind 2, side 40:
https://www.kb.dk/e-mat/dod/130001657810_bw.pdf
- ⁶⁴ *Nygårds Sedler* om Niels Pedersen Bredal: https://www.ddd.dda.dk/nygaard/visning_billed.asp?id=47445&sort=e og Jyske registre nr. 12, 1680: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=19981575#272625,51997082>
- ⁶⁵ Erik Brejl: skifteuddrag Skanderborg Rytterdistrikt Skifteprotokol 1680-1765, nr. 161:
se link: <https://www.brejl.dk/rytter.html>
- ⁶⁶ Kirstin Nørgaard-Pedersens afskrift fra *Hjelmslev Herreds Tingbog*, 23/6 1704: "Hans Bredal på sin stedfar Rasmus Olufsen Degn i Fruering hans vegne stævnedes Fruering og Vitved husmænd for dom, angående en del degnekorn, de til Rasmus Degn med resterer, hvortil regimentskriverens fuldmægtig formenter, at han bør bevise restantsen, som de fleste indstævnede fragår."
- I samme tingbog ses 17/1 1701 følgende optegnelse: "Hans Nielsen studiosus i Skanderborg ladegård i rette lagde en opsættelse her af tinget 13/12 sidst, angående en flintbøsse, han til studiosus Niels Krog i Fruering skal have lånt, hvorefter blev afsagt, at Niels Krog jo er pligtig at levere Hans Bredal den ham lånte flintbøsse uskadt igen."
- ⁶⁷ Esmarch, Knut: *Familien Bredal Stamtavle*, udg. i Oslo 1955, pg. 52
- ⁶⁸ Danske kancelli, *Koncepter og indlæg til Jyske Registre 1689*, opslag 255
Se link: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=19981591#272721,52018600>
- ⁶⁹ Esmarch, Knut: *Familien Bredal Stamtavle*, udg. i Oslo 1955, pg. 52
- ⁷⁰ *Fruering Kirkebog 1687-1813*, pg. 14 øverst. <https://www.sa.dk/ao-soegesider/billedviser?epid=17122744#162157,27249778>
- ⁷¹ Se link:
<http://www.wadschier.dk/arkivalie/århus-stiftsprovst-for-tegnelse-over-provster-præster-og-degne-i-århus-stift-1645-1690/22934/61/>
- ⁷² Esmarch, Knut: *Familien Bredal Stamtavle*, udg. i Oslo 1955, pg. 52
- ⁷³ Nationalmuseet - *Dover Kirke*: http://danmarkskirker.natmus.dk/uploads/tx_tcchurchsearch/Aarhus_3149-3180.pdf
pg. 3162

⁷⁴ Jyske Registre 1689-1694, fol. 276v

se link: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=19981575#272635,51999347>

" 20. Jacob Jenßen Møller confirmation at være sognepræst til Dover og Venge Sogne i Aarhus Stift.

Chr. 5 G:A:V: at efter som os elskelige fru Margrethe Krabbe, afg: sl: Erik Rosenkranzes haver kaldet Jacob Jenßen Müller til at vere sognepræst til Dover oc Venge Sogne i Aarhus Stift i Vort Land Nørre Jylland, i den forrige ved døden afgangne Sognepræstis sl: Iver Johan Pederßen Bredals sted, efter det hannem derpaa den 9 Maji sidst forleden gifne kaldsbrefs videre formelding oc bemeldte Jacob Jenßen Møller om Voris allernaad: confirmation derpaa allerunderd: ansøgning haver ladet gøre, da Ville Vi hannem udi samme kald allernaad: have confirmeret oc stadfæste, saa oc hermed confirmerer og stadfæste vi saafremt hand efter foregående examen til Prædickeembedet dygtig befindes. Forbydendis etc,

Hafnia den 21 Maji 1692."

⁷⁵ Nygårds Sedler om Jacob Jensen Müller: https://www.ddd.dda.dk/nygaard/visning_billed.asp?id=266804&sort=e

⁷⁶ Kirstin Nørgaard-Pedersens afskrift fra *Hjelmslev Herreds tingbog*, 28/6 1700: "provst hr Peder Bredal stævned Knud Jonsen i Vissing og Lauritz Jacobsen i Addit, begge kirkeværger for Vissing kirke, for dom, angående bemeldte kirkes korn, imod øvrighedens tilladelse, de skal have oppebåret for 1699, og ikke derfor har gjort kirken regnskab med penge, hvortil de svarede, at en del af kornet var solgt, og pengene til kirkens reparation anvendt, og resten af kornet findes hos dem i god behold. Sagen blev opsat 3 uger". [NB: fejllæst, i tingbogen står provst hr Holger Bredal!]

⁷⁷ Nygårds Sedler om Niels Christiansen Hirtznach:

https://www.ddd.dda.dk/nygaard/visning_billed.asp?id=146214&sort=e

⁷⁸ Dover Kirkebog 1692-1785, pg. 589, næstnederst:

se link: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=17122188#160979,27046571>

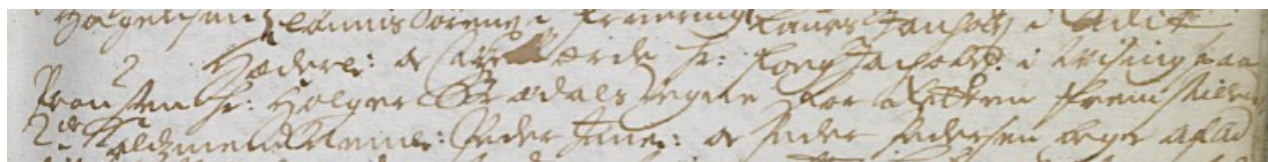
⁷⁹ Arkivalier Online: *Danske Kancelli Diverse fortegnelser over gejstlige og verdslige embeder og embedsmænd*.

Biskop Johan Braems optegnelse over sognepræster, kapellaner og skolernes rektorer i Aarhus Stift, (sidst i 1699) - se link: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=19981152#272129,51855740>, opslag 268-290.

⁸⁰ Fra og med 1703 tildeles provsten Holger Bredal endda personligt hele tienden fra Vissing og Voerladegaard Sogne mod at vedligeholde kirkerne. Se fx. Knud Kermit Nielsen: *Ekstrakt af samtlige breve til stiftsamtmænd i Århus stift, Havreballegård og Stjernholm amter 1682-1799 - incl Kalø amt 1682-1683*, nr. 55, link: <http://kkermit.dk/>

⁸¹ Knud Kermit Nielsen: *Ekstrakt af samtlige breve til amtmænd i Skanderborg Aakier amter 1661- 1799*, nr. 81. <https://kkermit.dk/>

⁸² Skannet udsnit af Hjelmslev Herreds tingbog, 28/6 1700.

⁸³ Bjørn Sommer: *indlæg på DIS-forum*: <https://www.dis-danmark.dk/forum/read.php?1,470152,page=4> om Mettes ægteskab.

⁸⁴ Dover Kirkebog, pg. 590: "Den 17/12 1695 copulerede Her Christen i Siælløe her i Dover Kirke hans forrige kones syster Karen Pedersdatter Bredal til Her Laurids Holst."

Se link: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=17122188#160979,27046571>

⁸⁵ Dover Kirkebog, pg. 590 "Den 19/2 1696 trolovede Hr Laurids Holst i min fraværelse hans kones søster Anne Pedersdatter til Jacob Brorson" og "Den 19/3 1696 copulerede her i Dover Kirke Hr. Jochum Brorson af Randløv forbenævnte personer". Se link: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=17122188#160979,27046571>

⁸⁶ Flemming Aagaard Winther: *Præstefruen fra Lyngaa og hendes slægt*, pg. 41. Primærkilde: Jyske Tegnelser 27/2 1686 R.A. – se link: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=19977008#268494,50790157>

⁸⁷ Flemming Aagaard Winther: *Præstefruen fra Lyngaa og hendes slægt*, pg. 10

⁸⁸ Nygårds Sedler om Niels Pedersen Bredals ordination:

https://ddd.dda.dk/nygaard/visning_billed.asp?id=47445&sort=e

⁸⁹ Sjællandske registre 1681-1682 : sag 104, 14/4 1681, fol. 106v.

<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=19981252#272319,51923108>

-
- ⁹⁰ S. Birket-Schmidt: *Kjøbenhavns Universitets Matrikel (1611-1829)*, bind 2, pg. 274:
https://www.kb.dk/e-mat/dod/130001657810_bw.pdf
- ⁹¹ Ringerike slektshistorielag: *Tingbok for Ringerike I-24, 1699-1705*, pg. 184.
<https://ringerike-slektshistorielag.com/images/Tingbok/BokI-24-1699-1705.pdf>
- ⁹² Ringerike slektshistorielag: *Tingreferater fra Ringerike, Aktsprotokoll 7 (1706-1709)*, 1. del, pg. 5.
<https://ringerike-slektshistorielag.com/images/Aktprotokoller/rh-akt7.pdf>
- ⁹³ Norske registre, 1704-1707: sag 179, 26/12 1705, fol. 287v.
<https://media.digitalarkivet.no/view/60511/577>
- ⁹⁴ Røros Bergrett, SAT/A-0024/3/3A/L0004: Skifteprotokoll, 1722-1742, s. 440-441
<https://media.digitalarkivet.no/view/24717/166>
- ⁹⁵ Esmarch, Knut: *Familien Bredal Stamtavle*, udg. i Oslo 1955, pg. 95-96.
- ⁹⁶ S. Birket-Schmidt: *Kjøbenhavns Universitets Matrikel (1611-1829)*, bind 2, pg. 149:
https://www.kb.dk/e-mat/dod/130001657810_bw.pdf
- ⁹⁷ Nygårds Sedler om Iver Johan Pedersen Bredal: https://ddd.dda.dk/nygaard/visning_billed.asp?id=47302&sort=e
- ⁹⁸ Erik Brejl: *Bjerre herred Gejstlig skifteprotokol 1724-1778*, skifte nr. 28. Se link: <https://www.brejl.dk/vejlegeist.html>
- ⁹⁹ *Dover Kirkebog*, pg. 590: "Den 17/12 1695 copulerede Her Christen i Siælløe her i Dover Kirke hans forrige kones syster Karen Pedersdatter Bredal til Her Laurids Holst." [NB: der burde faktisk stå "sin forrige kones syster", for bruden er præstens svigerinde. Se link: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=17122188#160979,27046571>
- ¹⁰⁰ *Wiberg-net.dk*, Hvirring sogn: <https://wiberg-net.dk/517-18-Hvirring.htm#PederHolst>
- ¹⁰¹ Nygårds Sedler om Karen Nielsdatter Bredals død: https://ddd.dda.dk/nygaard/visning_billed.asp?id=47372&sort=e
- ¹⁰² Hvirring kirkebog 1751 fol. 78v: <https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=17124160#164352,27602986>
- ¹⁰³ Elkjær, Sigurd: Peder Holst. Efter et manuskript af degnen Herlov Dalhoff. *Årbøger fra Historisk Samfund for Århus Stift*, 1957, pg. 173-184:
http://www.historisk-samfund-aarhus.dk/wp-content/plugins/hist-samfund-aarhus/uploads/1957_s_173-184.pdf
- ¹⁰⁴ Flemming Aagaard Winther: *Præstefruen fra Lyngaa og hendes slægt*, pg. 41.
- ¹⁰⁵ Se Erik Brejl: *Randers Gejstlige Skifteuddrag*, Djurs Sønder Herred nr. 2 efter Sidsel Sørensdatter i Ålsø Præstegaard 3/2 1687, fol. 15. <https://www.brejl.dk/randersgeist.html>
- ¹⁰⁶ Se Erik Brejl: *Århus Byfoged Skifteuddrag*, skifte nr. 535 efter Anne Nielsdatter Kjeldsen i Århus. 9.2.1705, fol. 357.
<https://www.brejl.dk/arhus.html#arhus1701>
- ¹⁰⁷ Blichfeldt-Petersen, A og C. J. T. Thomsen: Raadmand Clemen Jensen Smagbier og hans Efterkommere. Artikel i *Historisk Samfund for Århus Stifts Aarbog*, 1943 pg. 106. Kan frit downloades på følgende webadresse:
<http://www.historisk-samfund-aarhus.dk/artikler/>
- ¹⁰⁸ Flemming Aagaard Winther: *Præstefruen fra Lyngaa og hendes slægt*, pg. 26.
- ¹⁰⁹ Iflg. Flemming Aagaard Winther: *Præstefruen fra Lyngaa og hendes slægt*, pg. 27 er Elisabeth datter af Jens Augsburgs forrige hustru, Elisabeth Nielsdatter Holst. (NB: Helt nye undersøgelser af Fl. Aa. Winther, Erik Brejl og Randi Rostrup har dog nu påvist, at Elisabeth Jensdatter må være Jens Augsburgs datter fra et endnu tidligere ægteskab).
- ¹¹⁰ Blichfeldt-Petersen, A og C. J. T. Thomsen: Raadmand Clemen Jensen Smagbier og hans Efterkommere. Artikel i *Historisk Samfund for Århus Stifts Aarbog*, 1943 pg. 141. Kan frit downloades på følgende webadresse:
<http://www.historisk-samfund-aarhus.dk/artikler/>
- ¹¹¹ Se Erik Brejl: *Randers Gejstlige Skifteuddrag*, Djurs Sønder Herred nr. 2 efter Sidsel Sørensdatter i Ålsø Præstegaard 3/2 1687, fol. 15. <https://www.brejl.dk/randersgeist.html> samt Århus Byfoged Skifteuddrag, nr. 535 efter Anne Nielsdatter Kjeldsen i Århus. 9.2.1705, fol. 357. <https://www.brejl.dk/arhus.html#arhus1701>.
- ¹¹² Se fx opslag under hhv. "recto" og "verso" i Gyldendals "Den Store Danske" på hjemmesiden www.denstoredanske.dk eller tilsvarende opslag under "folio" i "Meyers Fremmedordbog": <http://meyersfremmedordbog.dk>